

Iso-Seppälä Heidi

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta
päiväkodin arjessa

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma, varhaiskasvatus
2024

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa (Heidi Iso-Seppälä)

Pro gradu, 40 sivua, 1 liitesivu

Huhtikuu 2024

Tämän tutkimuksen aiheena on varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa. Tutkimus sijoittuu varhaiskasvatuksen kontekstiin, päiväkotiympäristöön. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata, millaisia kokemuksia päiväkodissa työskentelevillä varhaiskasvatuksen opettajilla on aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa. Tutkimuksessa pyritään kuvailemaan, millaisissa tilanteissa ja miten vallankäyttö konkreettisesti varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan ilmenee. Toisena tutkimuksen tavoitteena on auttaa tunnistamaan varhaiskasvatuksessa ilmenevää vallankäyttöä ja pohtimaan sen eettisyyttä.

Vallankäyttö varhaiskasvatuksen kontekstissa on aihe, joka ei useinkaan ole jatkuvan tarkastelun ja arvioinnin kohteena. Varhaiskasvatus on kuitenkin toimintaa, jonka tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Niinpä kaikkea toimintaa, joka siihen voi vaikuttaa, on hyvä tarkastella kriittisestä näkökulmasta. Tutkimuksen pohjana on käytetty muun muassa vallan ja auktoriteetin käsitteitä, sekä tietoa siitä, millainen ympäristö varhaiskasvatus ja nimenomaan päiväkotitoiminta on vallankäytön näkökulmasta ja millaisia vallan käyttäjiä varhaiskasvatuksen opettajat ovat työnsä puolesta. Lisäksi tutkimuksessa on lyhyesti pohdittu lähdekirjallisuuden pohjalta lasten roolia suhteessa valtaan ja vallankäytön eettisyyttä.

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jossa on hyödynnetty fenomenologista lähestymistapaa. Aineistona toimivat varhaiskasvatuksen opettajien kirjoittamat vapaamuotoiset kirjoitukset, jotka on kerätty keväällä 2024 internetiin luodun kyselylomakkeen välityksellä. Aineiston analysoinnissa on hyödynnetty dialogista tematisointia, jonka avulla aineistosta on nostettu eriin erilaisia teemoja koskien niin vallankäytön tapoja kuin tilanteitakin. Vallankäytön tavoista teemoiksi nousi verbaalinen viestintä, non-verbaalinen viestintä ja hieman epäselvempänä teemana lapsen puolesta päättäminen. Vallankäytön tilanteista taas tärkeimmiksi teemoiksi muodostuivat päivärytmi ja vuorovaikutustilanteet. Lisäksi aineistosta on nostettu esiin perusteluja vallankäytölle, tuoden näin mukaan myös eettistä pohdintaa siitä, milloin ja miksi vallankäyttö voi olla täysin perusteltua.

Avainsanat: valta, vallankäyttö, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja

Sisältö

1	Johdanto.....	4
2	Vallankäyttö varhaiskasvatuksessa.....	6
2.1	Vallan käsitteen määrittelyä.....	6
2.2	Auktoriteetin käsite suhteessa valtaan.....	8
2.3	Varhaiskasvatus vallankäytön ympäristönä.....	10
2.4	Varhaiskasvatuksen työntekijät vallan käyttäjinä.....	12
2.5	Lasten suhde vallankäyttöön.....	15
2.6	Vallankäytön eettisyys.....	16
3	Vapaamuotoisten kirjoitusten tarkastelua fenomenologisesta lähestymistavasta käsin.....	19
3.1	Kvalitatiivinen tutkimus ja fenomenologinen lähestymistapa.....	19
3.2	Vapaamuotoiset kirjoitukset ja dialoginen tematisointi.....	21
4	Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia aikuisten suhteessa lapseen käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa.....	24
4.1	Vallankäytön tapoja.....	24
4.2	Vallankäytön tilanteita.....	26
4.3	Perusteltu vallankäyttö.....	27
4.4	Varhaiskasvatuksen opettajat tunnistamassa vallankäyttöä.....	28
5	Pohdinta.....	32
5.1	Vallankäytön eri puolet.....	32
5.2	Lapsilähtöisyys ja osallisuus.....	33
5.3	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	35
5.4	Lopuksi.....	37
	Lähteet.....	38

1 Johdanto

Tässä pro gradu -tutkimuksessa puhutaan vallasta ja sen käyttämisestä. Valta käsitteenä herättää monenlaisia tunteita. Vallan voidaan ajatella olevan välttämätöntä yhteiskunnan järjestyksen ylläpitämisen vuoksi, mutta silti se herättää usein negatiivisia tunteita, koska se ei esimerkiksi istu täydellisesti nyky-yhteiskunnan ajatukseen yksilöllisyydestä ja itsemääräämisoikeudesta (Turunen, 1999, s. 204). Negatiivisten tunteiden, kuten pelon, alistuvuuden ja epävarmuuden lisäksi se herättää kuitenkin myös positiivisia tunteita, kuten turvallisuuden tunnetta, ennakoitavuutta, luottamusta ja kunnioitusta (Keskinen, 2005, s. 8).

Tämän tutkimuksen aiheena onkin varhaiskasvatukseen lapsiin kohdistuva vallankäyttö päiväkodin arjessa. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata, millaisia kokemuksia päiväkodissa työskentelevillä varhaiskasvatuksen opettajilla on aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa. Tutkimuksessa pyritään kuvailemaan, millaisissa tilanteissa ja miten vallankäyttö konkreettisesti varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan ilmenee. Toisena tutkimuksen tavoitteena on auttaa tunnistamaan varhaiskasvatuksessa ilmenevää vallankäyttöä ja pohtimaan sen eettisyyttä. Tutkimus on toteutettu keväällä 2024 keräämällä internetin kautta vapaamuotoisia kirjoituksia, joissa suomalaiset varhaiskasvatuksen opettajat kertovat kokemuksiaan aiheesta. Tutkimuksessa hyödynnetään fenomenologista lähestymistapaa, joka on sopiva nimenomaan kokemusten tarkasteluun.

Vallankäyttöä ei omien kokemusteni perusteella juurikaan tarkastella ja arvioida varhaiskasvatuksen arjessa. Aihetta on kuitenkin tutkittu muun muassa Outi Ylitapio-Mäntylän (2009) tutkimuksessa, jossa hän tutki lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Vallankäytön osalta hän teki tutkimuksessaan havainnon, jonka mukaan varhaiskasvatuksen opettajat ovat sidottuina instituution tuottamiin vallan järjestyksiin (s. 211). Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset opetus- ja toimintasuunnitelmat. Ylitapio-Mäntylän (2013) toinen tutkimus taas käsitteli hoivaa ja valtaa ja niiden esiintymistä varhaiskasvatuksen opettajien muistelmassa. Tutkimuksessa tuotiin ilmi, että kasvatukselliset tilanteet aikuisen ja lapsen välillä sisältävät valtaa ja hoivaa, jotka esiintyvät samalla hetkellä. Hänen mukaansa hoiva sisältää sitoutumista, fyysistä hoivaa ja huolehtimista, jotka ohjaavat vallan ja auktoriteetin käyttämiseen (s. 273).

Siihen, miksi aihe ei kuitenkaan varhaiskasvatuksen arjessa ole juurikaan esillä, löytyy varmasti monenlaisia perusteluja. Valtaa aikuisen ja lapsen välillä tutkineet henkilöt ovat

nostaneet esiin muutamia mahdollisia syitä. Strandellin (1995) mukaan puhumattomuus vallasta johtuu siitä, että aikuisen ja lapsen suhde on nähty aina luonnollisen hierarkkisenä, jolloin valta muuttuu näkymättömäksi (s. 118). Tällä viitataan siihen, että koska aikuisen vastuulla on tavallisesti lapsesta huolehtiminen, ei huolehtimisen tapoihin välttämättä kiinnitetä sen suurempaa huomiota. Gjerstad (2015) taas esimerkiksi ihmettelee kirjassaan sitä, kuinka hämmästyttävää on, ettei aikuisen ja lapsen välisistä valtasuhteista puhuta suoraan. Hän esittää tälle kaksi mahdollista syytä: vallan tabuluonne ja se, että vallasta ilmiönä on vaikea saada otetta (s. 8). Valta käsitteenä on hyvin moniulotteinen ja sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta, ja kuten aikaisemminkin tässä johdannossa on mainittu, se herättää laajan skaalan erilaisia tunteita, minkä vuoksi siitä puhuminen voidaan kokea haastavaksi tai epämiellyttäväksi. Puroila (2002) puolestaan esittää väitöskirjassaan, että aikuiset eivät välttämättä edes ole tietoisia arjessa käyttämistään vallankäytön menetelmistä (s. 102). Tämän tutkimuksen toisena tavoitteena onkin auttaa pienten lasten parissa työskenteleviä varhaiskasvatuksen ammattilaisia tunnistamaan käyttämäänsä valtaa päiväkodin arjen tilanteissa, jolloin ainakin tähän yhteen mahdolliseen selitykseen siitä, minkä vuoksi vallasta puhuminen arjen keskellä on saattanut jäädä vähäisemmäksi, pyritään vastaamaan.

2 Vallankäyttö varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa nostan esiin erilaisia valtaan ja vallankäyttöön olennaisesti liittyviä käsitteitä. Aloitan määrittelemällä, mitä valta käsitteenä tarkoittaa, ja lähestyn käsitettä nimenomaan tämän tutkimuksen kannalta olennaisesta näkökulmasta, eli siitä, mitä valta on kasvatuskontekstissa. Tämän jälkeen nostan vallan käsitteen rinnalle auktoriteetin käsitteen, sillä se nousee usein muissa tutkimuksissa esille, kun puhutaan vallasta ja erityisesti opettajan työstä. Käsitteen yhteydessä teen pientä erottelua vallan ja auktoriteetin käsitteiden välille, jotta syntyy parempi ymmärrys siitä, miksi puhun tässä tutkimuksessa enemmän vallasta kuin auktoriteetista. Tämän jälkeen tartun tarkastelemaan päiväkotia ja siellä toteutettavaa varhaiskasvatusta vallankäytön ympäristönä, ja pohdin, millaisia vallankäyttäjiä siellä työskentelevät ammattilaiset mahdollisesti ovat työnsä puitteissa. Lopuksi pohdin lyhyesti vielä sitä, mikä on lasten rooli vallankäytön kontekstissa ja päätän luvun pohdintaan vallankäytön eettisyydestä ja siitä, millaisia hyväksyttäviä perusteluja vallankäytölle voidaan löytää.

2.1 Vallan käsitteen määrittelyä

Valtaa määriteltäessä voidaan palata hyvin pitkälle historiaan, sillä vallan käsite on ollut olemassa pitkään ja sitä on käsitelty monen eri tutkijan toimesta. Ehkä yksi tunnetuimmista valtateoreetikoista on Michel Foucault. Fendler (2010) esittelee Foucaultin ajatuksia kirjassaan ”Michel Foucault”. Valta käsitteenä on Foucaultin mukaan laaja, ja hän erotteleekin vallasta useita erilaisia muotoja: itsenäisen vallan, kurinpidollisen vallan, papillisen vallan ja biografisen vallan. Itsenäinen valta tarkoittaa hänen mukaansa valtaa, jota esimerkiksi monarkit ja muut auktoriteetit, käyttävät kontrolloidakseen muita ihmisiä. Tällaisessa kontrolloinnissa käytetään Foucaultin mukaan rangaistuksia ja palkintoja. Kurinpidollista valtaa taas käytämme hänen mukaansa itseemme silloin, kun yritämme sopeutua ympäröivään yhteiskuntaan. Tämä vallanmuoto näyttäytyy hänen mukaansa valvonnan ja tietämyksen kautta. Foucaultin esittämänä ydinajatuksena tämän vallan muodon osalta on, että käyttäydymme tietyllä tavalla, koska ajattelemme jonkun valvovan toimintaamme. Papillinen valta taas on hänen mukaansa verrattavissa paimenten elämään, jossa yksi henkilö valvoo ja pitää huolen muista. Tähän vallan muotoon kuuluu Foucaultin mukaan se, että vallan kohteet ovat riippuvaisia vallan käyttäjästä. Biografinen valta taas hänen mukaansa muovaa sitä, mitä ajattelemme itsestämme suhteessa väestöllisiin tekijöihin, kuten syntymiin ja terveyteen. Yhteenvetona kaikesta Foucault toteaa, että demokraattisessa yhteiskunnassa olemme vaihtelevissa tilanteissa osana näitä kaikkia

vallan muotoja. (Fendler, 2010, s. 43—47). Nämä kaikki vallan muodot ovat löydettävissä myös varhaiskasvatuksesta, mutta ehkä selkein niistä on papillinen valta, jonka mukaan varhaiskasvatuksen opettajat ja muu henkilökunta nähdään paimenina, joiden tehtävänä on huolehtia lasten eli lampaiden perustarpeista.

Valta voidaan määritellä muiden ihmisten tarkoituksenmukaisena kontrollointina, jolla pyritään muuttamaan yksilön tai ryhmän käyttäytymistä tiettyyn suuntaan (Hersey & Blanchard, 1990, s. 195). Vallan voidaan ajatella olevan yksinkertaisimmillaan sitä, että vallan kohteen toiminta muuttuu vallan käyttäjän halujen mukaan (Gjerstad, 2015, s. 19). Valta voidaan nähdä myös ensisijaisesti välineenä, jota käytetään keinona päästä johonkin (Nuutinen, 1994, s. 23). Esimerkiksi käskeminen, määrääminen ja kurinpito ovat valtasuhteessa käytettäviä keinoja, joiden tarkoituksena on saada vallan kohde toimimaan tietyllä tavalla (Kusch, 1993, s. 100, s. 120—123). Näiden perusteella vallankäytön tavoitteena voidaan ajatella olevan tavalla tai toisella muutoksen luominen joko yksittäisen yksilön tai kokonaisen ryhmän toiminnassa.

Kasvatustilanteissa tämän voidaan ajatella toimivan niin, että vallan avulla aikuiset pyrkivät ohjaamaan lasten toimintaa sellaiseen suuntaan, että lasten turvallisuus ei pääse vaarantumaan ja heidän kokonaisvaltainen kehityksensä on mahdollista. Ylitapio-Mäntylä (2009) esittääkin tutkimuksessaan sukupuolesta ja vallasta, että valta on kokonaisuus, johon sisältyvät toiminnan järjestystä rakentavat voima- ja valtasuhteet. Hänen mukaansa valta saa toimijat pysymään liikkeessä, ja näin kehittyminen on mahdollista. Hän ottaa myös esille sen seikan, että kasvatustoiminta voidaan nähdä lapsiin vaikuttamisena, heidän ohjaamisenaan ja kasvun suuntaamisena oikeille raiteille. Kaikki tämä tapahtuu hänen mukaansa erilaisten sääntöjen, ohjeiden, neuvojen ja kurinpitotoimenpiteiden avulla (s. 125—127). Niitä käytetään, jotta toiminta pysyy aikuisten luoman suunnitelman mukaisena ja kehitys etenee suunnitellusti.

Kaikki ihmissuhteet ovat aina enemmän tai vähemmän hierarkkisia, mistä syystä tasa-arvo on tavallaan vain pelkkä ihanne, sillä toiselta ihmiseltä löytyy aina jotakin, jonka pohjalta hän esittää muille vaatimuksia ja saa tahtonsa läpi (Holkeri-Rinkinen, 2009, s. 225). Valtaa ja vallankäyttöä ei siis toisin sanoen voida välttää. Valta voidaan nähdä yhtenä auktoriteetin kontrollin mekanismina, mutta vaikka toisaalta kaikki vaikuttavat ihmissuhteet voidaan luokitella valtasuhteiksi, kuitenkin kaikki toisen ihmisen toimintaan vaikuttava toiminta ei ole vallankäyttöä (Harjunen, 2002, s. 116—117).

2.2 Auktoriteetin käsite suhteessa valtaan

Aikuisten ja lasten välisissä suhteissa on havaittavissa asymmetrisyyttä, sillä aikuisella on aina suurempi vastuu kuin lapsella ja näin ollen myös suurempi mahdollisuus käyttää valtaa, sillä valta ja vastuu kulkevat aina rinnakkain (Gjerstad, 2015, s. 15). Aikuisten auktoriteettiasemaa suhteessa lapsiin ei toisin sanoen voida kiistää (Strandell, 1995, s. 118). Tämä antaa perusteet tutkia vallankäyttöä ja sen erilaisia ilmenemismuotoja ja -tilanteita aikuisten ja lasten välillä.

Valta on opettajan työn olennainen elementti ja opettajan toimiminen pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla vaikeutuu, mikäli opettajalla ei ole auktoriteettia, asiantuntijavaltaa tai ryhmän johtajuutta (Keskinen, 2005, s. 7). Myös varhaiskasvatuksen opettaja tarvitsee työssään näitä kaikkia osa-alueita. Auktoriteettina oleminen tarkoittaa vaikuttajana toimimista, mutta auktoriteetin tulee kuitenkin perustua vallan sijasta rakkauteen, kiintymykseen ja siihen, että lapsi valtuuttaa aikuisen auktoriteetiksi (Harjunen, 2002, s. 113). Toisin sanoen lapsi myöntää aikuisen auktoriteettiaseman olemassaolon ja antaa tälle mahdollisuuden toteuttaa auktoriteetin tehtäviä. Se edellyttää sitä, että lapsi kokee aikuisen riittävän turvalliseksi ja näiden kahden osapuolen suhde on sellainen, että tällainen auktoriteettisuhde ylipäätensä on mahdollinen.

Auktoriteetti-sanaa käytetään kolmessa eri merkityksessä: ensinnäkin sillä voidaan tarkoittaa tietyn henkilön asiantuntijuutta tietyllä alalla, toisena sillä voidaan tarkoittaa sitä, että muut henkilöt ovat valmiita tottelemaan kyseistä henkilöä, tai kolmantena sillä voidaan tarkoittaa sitä, että henkilö on asetettu asemaan, jossa tämä asema antaa hänelle oikeuden luoda normeja (Kirjavainen, 1996, s. 98). Varhaiskasvatuksen opettaja auktoriteettina käsittää nämä kaikki puolet, sillä hän toimii ammatissaan oman alansa asiantuntijana, lapsilla on lähtökohtaisesti ajatus siitä, että hänen ohjeitaan tulee noudattaa ja lisäksi hänet on työnsä puolesta asetettu tehtävään ja asemaan, jossa hänen tulee noudattaa muun muassa varhaiskasvatuslakia ja pyrkiä toiminnallaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimisen kokonaisuuteen. Auktoriteetti voi syntyä myös niin, että henkilö suostuu toimimaan käskävän henkilön ohjeiden mukaan, jolloin käskävän henkilön rationaalisuus antaa perusteet käskyjen noudattamisen välttämättömyydelle ja näin ollen käskyjä noudattavan henkilön omat toiveet siirtyvät syrjään (Nuutinen, 1994, s. 50). Esimerkiksi kysyessään lupaa johonkin toimintaan lapset tunnustavat aikuisen valtuuden antaa lupa toimintaan (Puroila, 2002, s. 95). Varhaiskasvatuksen opettajan ja lapsen välisessä suhteessa opettajalla on tieto ja taito ohjata lapsen toimintaa lapsen kannalta kannattavaan suuntaan, joten lapset usein suostuvat antamaan

auktoriteettiaseman opettajalle. Se vaatii kuitenkin opettajalta myös neuvottelutaitoja ja tietoa siitä, mitkä asiat ovat lapsille tärkeitä ja tavoittelemisen arvoisia.

Eväsoja ja Keskinen (2005) nostavat artikkelissaan esiin, että opettajan auktoriteetti voidaan Dunbarin ja Taylorin mukaan erotella viralliseen auktoriteettiin, joka syntyy työn puolesta, sekä epäviralliseen auktoriteettiin, joka tulee ansaita. Epävirallinen auktoriteetti pohjautuu heidän mukaansa opettajan omaan persoonaan ja siihen, että oppilaat luottavat häneen ja pitävät hänestä niin, että uskovat hänen välittävän heistä ja työskentelevänsä heidän eteensä (s. 20—21). Varhaiskasvatuksessa tämä näyttäytyy usein siinä, että lapsi osoittaa luottamusta aikuiseen ja hakee häneltä tukea haastavissa tilanteissa.

Auktoriteetin olemassaolon tarvetta on perusteltu esimerkiksi sillä, että auktoriteetin tehtävänä on välittää moraalista hyvää ja paha tietoa, valvoa yhteiskunnallisten ja moraalisten velvollisuuksien toteutumista sekä valita keinot, joilla pyritään yhteiseen hyvään (Kirjavainen, 1996, s. 97). Lisäksi puhuttaessa lapsista, auktoriteettia voidaan perustella myös sillä, että sen avulla lapset oppivat toimimaan yhteiskunnan vaatimien odotusten mukaisesti (Määttä, 1999, s. 39). Auktoriteetin tarvetta kasvatuksessa voidaan myös perustella sillä, että lapsi ei ole kypsä ja kyvykäs huolehtimaan itsestään, yhteiskunnallista valtaa on tarpeellista hajauttaa, yleinen yhteistyö on tarpeellista ja lisäksi lapsi tarvitsee tukea ryhmäoppimistilanteiden järjestäjänä, kunnes on kykenevä hoitamaan sen itsenäisesti (Puolimatka, 1999, s. 242—243). Tärkeää on huomioda, että kasvattajan auktoriteetti ei ole lapsen itsenäistymisen tiellä, vaan se pikemminkin opettaa lapsia toimimaan demokraattisessa yhteiskunnassa ja ottamaan kantaa auktoriteetin päätöksiin sekä tekemään yhteistyötä muiden kanssa (Puolimatka, 1997, s. 252—253).

Auktoriteetti ja valta eroavat toisistaan Gjerstadin (2015) mukaan siinä, että valtaan ei liity samanlaista hyväksyntää kuin auktoriteettiin, eli toisin sanoen vallan avulla aikuinen voi käyttää pakkokeinoja, mutta auktoriteetin kautta ei. Hänen mukaansa tilanteessa, jossa lapsi ei hyväksy aikuisella olevaa auktoriteettia, aikuisella on pelkästään valtaa ilman auktoriteettia (s. 178). Myös Puolimatka (1997) toteaa vallan eroavan auktoriteetista siinä, että auktoriteetin alistussuhde on vapaaehtoinen ja rationaalisuuteen perustuva. Hän näkee näissä kahdessa termissä kuitenkin myös jotakin samaa, nimittäin sen, että molempiin liittyy alistussuhde (s. 251, s. 277).

2.3 Varhaiskasvatus vallankäytön ympäristönä

Opetushallituksen laatiman varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lisäksi suunnitelman mukaan varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta samalla kun se ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatus antaa myös lapselle tieto- ja taitopohjan, joka vahvistaa lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa (s. 6). Yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista on päiväkodissa tapahtuva varhaiskasvatus, jossa toiminta on ryhmämuotoista (Opetushallitus, 2022, s. 9). Varhaiskasvatus toteutuu henkilökunnan, lasten ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa (Opetushallitus, 2022, s. 12).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan kaikkien käytettävien työtapojen tulee tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä olla pedagogisesti perusteltavissa. Sen mukaan toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti tukemaan paremmin varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Toimintakulttuurin ytimenä on yhteisö, jossa lapsia ja henkilöstöä kannustetaan jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan erilaisia toimintatapoja (s. 117—118). Toimintakulttuurin arvioinnin ja kehittämisen näkökulmasta eri aiheista, kuten vallankäytöstä, tehdyt tutkimukset ovat tärkeässä osassa, sillä niiden avulla saadaan tietoa varhaiskasvatuksen arjesta ja herätellään keskustelua siitä, voisiko jokin toinen toimintatapa olla sen hetkistä toimintatapaa parempi. Näin ohjataan kiinnittämään huomiota myös vallankäytön tarkasteluun ja arviointiin arjen keskellä.

Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat asiakirjat rajaavat varhaiskasvatuksen opettajien toimintaa ja näin yhteiskunnallinen ja poliittinen järjestelmä säätelee ja antaa opettajille tietoa valtaa (Ylitapio-Mäntylä, 2009, s. 128). Tällaisia asiakirjoihin lukeutuu esimerkiksi Opetushallituksen julkaisema varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Kasvattaja ja kasvatettava ovat eriarvoisessa asemassa, sillä kasvatettavat ovat aina muiden tekemien päätösten armoilla, ja kasvattajien lisäksi valtaa säätelevät myös kasvatussuunnitelmat, jotka sitovat kasvattajia toteuttamaan sen mukaista toimintaa käytännön tasolla (Nuutinen, 1994, s. 57). Tämä korostuu varsinkin puhuttaessa varhaiskasvatusikäisistä lapsista, jotka eivät vielä ole kykeneviä tekemään itsenäisiä, omaa hyvinvointiaan tukevia päätöksiä, vaan päätökset saattavat olla hyvinkin epäjohdonmukaisia ja haitallisia lapsen turvallisuudelle, sekä oikeanlaiselle kasvulle ja kehitykselle.

Yhteiskunnan kulttuurisilla, historiallisilla, ideologisilla ja taloudellisilla olosuhteilla on vaikutusta siihen, minkälaisessa ympäristössä aikuinen tai lapsi voi valintojaan tehdä (Gjerstad, 2015, s. 72). Alasuutari (2010) on tehnyt tutkimuksissaan havainnon, jonka mukaan päiväkodeissa käytävissä kasvatustilanteissa esiin nousevat tavat ja säännöt ovat instituutiolähtöisiä, eikä niissä ole juurikaan havaittavissa neuvotteluvaraa vanhempien tai lasten osalta (s. 156). Näin ollen myös instituutiot määrittelevät sitä, millä tavoin varhaiskasvatuksessa aikuisilla on tarve ja mahdollisuuksia käyttää valtaa.

Vallankäytön yhteydessä voidaan puhua myös siitä, miten tilat vaikuttavat vallankäyttöön: tilan kautta voidaan hallita ja kontrolloida, ja onkin oleellista pohtia, millaisia esimerkiksi päiväkodin tilaratkaisut ovat vallankäytön kannalta (Gjerstad, 2015, s. 90–91). Esimerkiksi Strandell (1995) on tutkimuksessaan tehnyt havainnon, jossa lasten toiveet suunnata jotakin tiettyä tilaa kohti ohitetaan ja sen sijaan lapset ohjataan yhdelle tietylle alueelle ja pyritään saamaan heidät pitäytymään valitulla alueella (s. 126). Toisinaan lapsiryhmän kokoon ja tiloihin liittyvät seikat aiheuttavat sen, että esimerkiksi lasten liikkumista on rajattava sisätiloissa muun muassa turvallisuuden vuoksi (Puroila, 2002, s. 92). Tiloja voidaan käyttää myös niin, että lapsia sijoitellaan niihin sen mukaan, missä ja kenen kanssa he aiheuttavat vähiten häiriötä (Puroila, 2002, s. 98).

Päiväkotien arjessa pyritään ennaltaehkäisemään häiriötilanteita rakenteellisen organisaation, päiväjärjestyksen, sääntöjen ja päivittäisten rutiinien avulla (Puroila, 2022, s. 98). Vallankäyttö on rakennettu sisään arkipäiväisiin rutiineihin esimerkiksi ajan ja aikataulujen avulla, ja näissä tilanteissa lapsilta vaaditaan mukautuvuutta, myöntyväisyyttä ja oman vuoron odottamista (Strandell, 1995, s. 119). Lasten toimintaa pyritään hallitsemaan aikaa, tilankäyttöä ja toimintoja koskevien sääntöjen, tapojen ja tottumusten avulla, ja tätä tällaisesta syntyneestä järjestystä ja sen avulla lasten kontrollointia voidaan pitää valtasuhteena (Strandell, 1995, s. 121). Päiväkodissa on Ylitapio-Mäntylän (2009) tutkimuksen mukaan havaittavissa sekä kirjoitettuja että kirjoittamattomia sääntöjä. Hänen mukaansa kirjoitetut ja julkilausutut säännöt ovat usein näkyvillä lapsiryhmän tiloissa, ja koskevat esimerkiksi äänenkäyttöä, liikkumista, tapakasvatusta ja tavaroiden järjestystä. Sen sijaan kirjoittamattomat säännöt ovat usein piileviä ja tiedostamattomia, ja koskevat yleensä odotuksia sen suhteen, miten lapset suuntautuvat toimintaan ja jättävät häiriökäyttäytymisen pois (s. 137). Myös Puroila (2002) on tehnyt tutkimuksessaan havainnon, jonka mukaan lapsiryhmien tiloissa oli esillä sääntöjä, jotka koskivat juuri äänenkäyttöä, liikkumista, tapakasvatusta ja esineympäristöä. Myös mikäli näitä ei ollut esillä, kohdistettiin lapsiin hänen mukaansa silti kyseisiä sääntöjä koskevia odotuksia

(s. 90). Usein henkilökunta on määritelty jo valmiiksi erilaisia toimintavaihtoehtoja, joiden pohjalta lasten tulee toimintansa valita, mikä ei anna lapsille mahdollisuuksia toimia aloitteellisesti (Strandell, 1995, s. 131).

2.4 Varhaiskasvatuksen työntekijät vallan käyttäjinä

Opettajan vallankäyttö on sidoksissa moraaliin ja opettajan tulee toiminnallaan pyrkiä edistämään oppilaan oppimista ja suojelemaan tämän vapautta (Eväsoja & Keskinen, 2005, s. 27). Puroila (2002) puhuu väitöskirjassaan hallinnasta. Hänen mukaansa se perustuu pitkälti häiriö tilanteiden ennaltaehkäisylle. Aikuiset esimerkiksi hänen mukaansa suunnittelevat istumajärjestykset ja erottavat lapsia eri huoneisiin ehkäistäkseen häiriökäyttäytymistä. Lisäksi aikuiset pyrkivät poistamaan ympäristöstä levottomuutta aiheuttavia tekijöitä ja suosivat siirtymissä osittamista ja muodostelmia, kuten jonoa (s. 98—99).

Keskisen (2005) mukaan opettajan vallankäytön ääripäitä ovat toisessa ääripäässä rajoittava, alistava ja nöyryyttävä vallankäyttö, ja toisessa puolestaan opetustehtävän kannalta katsottuna rakentavasti tukevaa, turvallisuutta luovaa ja tilanteen hallinnan kannalta toimivaa. Hänen mukaansa olennaista vallankäytön tarkastelussa onkin se, osaako opettaja tunnistaa käyttävänsä valtaa ja ymmärtävänsä, miten ja missä tilanteissa ja keneen valta kohdistuu (s. 7). Kriittinen opettaja tiedostaa vallan olemassaolon ja oman puhujanpaikkansa erilaisissa opetustilanteissa, ja pyrkii parhaansa mukaan tunnistamaan näissä tilanteissa näkyvää valtaa (Ylitapio-Mäntylä, 2009, s. 132). Aikuisilla on paljon erilaisia hallinnan keinoja, ja he tuskin ovat edes tietoisia, mitä kaikkia vallan menetelmiä päivän aikana käyttävätkään (Puroila, 2002, s. 102). Tähän asiaan tällä tutkimuksella pyritään vastaamaan tuomalla ilmi, minkälaisia menetelmiä vallankäyttöön liittyy.

Ylitapio-Mäntylän (2009) mukaan kaikissa ihmisten välisissä kohtaamisissa ja sosiaalisissa suhteissa on sekä tiedostettua että tiedostamatonta vallankäyttöä. Tietoisella vallankäytöllä halutaan vaikuttaa vallan kohteen toimintaan (s. 125—126). Valtaa voidaan Puolimatkan (1999) mukaan käyttää joko avoimesti tai peitellysti. Avoin vallankäyttö perustuu hänen mukaansa peittelemättömyyteen, suoruteen ja konkreettisiin rangaistuksiin, kun taas peitellyssä vallassa käytetään psyykkistä manipulaatiota. Olennaista tässä hänen mukaansa on se, ettei yksilö itse havaitse olevansa vallankäytön kohteena. Avointa vallankäyttöä taas on helppo kyseenalaistaa vallankäytön kohteen taholta, mikä tukee identiteetin kehittymistä (s.261—265). Aikuisten vallankäyttö näkyy yleensä konkreettisesti rankaisemisen,

palkitsemisen, suostuttelun ja pakottamisen kautta (Gjerstad, 2015, s. 19—20). Kaikkein tyypillisimpiä sanallisia puuttumisen keinoja ovat kiellot, käskyt, kysymykset, kehotukset, suostuttelut, uhkailut, lahjonnat ja kiristämiset (Puroila, 2002, s. 100). Aikuiset voivat myös viestiä nonverbaalisesti, esimerkiksi liikkumalla lasten lähelle, pudistelemalla päätään, viemällä sormen suun eteen, kohottamalla kulmakarvojaan tai jopa ottamalla katsekontaktin lapseen (Puroila, 2002, s. 102). Aikuisten toiminnasta voidaan löytää myös positiivista henkistä vallankäyttöä, johon voidaan lukea kuuluvaksi esimerkiksi päättäväinen eri mieltä oleminen, kieltäminen lempeästi, opettaminen, auttaminen, holhoaminen, opastaminen ja ohjaaminen (Routarinne, 2007, s. 9).

Gjerstadin (2015) mukaan rankaisemista tulee käyttää hyvin harkiten, ja monen ehdon on täyttyvä, ennen kuin rankaisemista voidaan pitää hyväksyttävänä vallankäyttönä aikuisen ja lapsen välillä. Hänen mukaansa rankaisun tilanne, käyttötapa ja perustelut määrittävät sen, onko rankaisutapa hyväksyttävä, mutta osa rankaisutavoista menee suoraan väkivallan piiriin (s.24, s. 26). Fyysinen väkivalta on kulttuurissamme hyvin rajoitettua esimerkiksi lakien, asetusten ja rangaistusten avulla (Routarinne, 2007, s. 8). Gjerstad (2015) kertoo, että rankaiseminen voidaan jakaa psyykkiseen ja ruumiilliseen rankaisemiseen. Psyykkiseen rankaisemiseen lasketaan hänen sanojensa mukaan kuuluvaksi esimerkiksi jonkin mieluisan asian tai hellyyden kieltäminen, pelon herättäminen, ja sanallinen rankaiseminen, johon sisältyy toruminen, nuhtelu, huutaminen ja saarnaaminen. Lisäksi psyykkiseen rankaisemiseen kuuluu hänen mukaansa myös hiljaisuus ja tuomitseminen. Ruumiilliseen rankaisemiseen taas hän laskee kuuluvaksi kivun tuottamisen lapselle tukistamisen, näpäyttämisen tai selkäsaunan avulla (s. 25—26). Lievempään fyysiseen väkivaltaan voidaan laskea kuuluvaksi esimerkiksi riuhtominen, töniminen, läpsiminen ja tukistaminen (Routarinne, 2007, s.8). Lisäksi ruumiilliseen rankaisemiseen lasketaan myös lapsen eristäminen sekä etuoksien poisto tai ylimääräisen työn teettäminen (Gjerstad, 2015, s. 25—26). Puroilan (2002) tekemän tutkimuksen mukaan kaikkein yleisin rankaisun muoto oli lapsen siirtäminen toiseen paikkaan (Puroila, 2002, s. 102). Dencik, Bäckström ja Larsson (1988) ovat taas tehneet havainnon, jonka mukaan iso osa päiväkodin henkilökunnan ja lasten välisestä kommunikaatiosta päivän aikana koskee nuhtelua ja muistuttamista. Se kohdistetaan usein joko koko ryhmälle tai muutamalle lapselle (s. 107). Dencikin ja kumppaneiden mukaan erityisesti vapaan leikin aikaan aikuiset kommunikoivat lasten kanssa usein vain ojentaakseen tai saarnatakseen sääntörikkomuksista (s. 100).

Pakottaminen määritellään Gjerstadin (2015) mukaan voimankäytöllä tai rankaisemisella uhkaamisena, mikäli vallan kohde ei tee niin kuin vallankäyttäjät sanoo. Vallan kohde voi joutua toimimaan tavalla, jolla ei halua, tai sitten hänelle ei anneta mahdollisuutta toimia haluamallaan tavalla (s. 35). Voimankäytöllä viitataan hänen mukaansa yleensä fyysiseen tai biologiseen voimankäyttöön, jolla vallan kohteen vapautta rajoitetaan, ja siihen käytetään usein vallankäyttäjän omaa kehoa estämään ja rajoittamaan vallan kohteen toimintaa. Hän kuitenkin muistuttaa, että voimankäytössä, kuten myös rankaisemisessa, on hiuksen hieno ero sen suhteen, milloin voimankäyttö on vielä hyväksyttävää ja milloin se lasketaan väkivallaksi (s. 37). Tietynlainen ruumiillinen kosketus, kuten esimerkiksi lapsen koskeminen kantamalla, kädestä viemällä tai selästä ohjaamalla, voidaan vielä mieltää lain puitteissa tapahtuvaksi pedagogiseksi toiminnaksi, jossa tilanne pyritään pitämään hallinnassa (Ylitapio-Mäntylä, 2009, s. 36). Esimerkiksi vastustelevan lapsen kantaminen päättäväisesti mutta lempeästi vuoteeseen tai raivoavan lapsen pitelemine hellästi mutta väkisin sylissä voidaan nähdä fyysisenä vallankäyttönä, mutta positiivisena sellaisena (Routarinne, 2007, s. 8–9). Tällaisessakin tilanteessa käytetään pakottamista, mutta se voidaan vielä nähdä lain puitteissa tapahtuvaksi toiminnaksi eikä sitä näin ollen lasketa suoraan väkivallaksi.

Valtaa voidaan käyttää myös positiivisella tavalla, kuten palkitsemalla. Tällainen tapa perustuu Gjerstadin (2015) mukaan siihen, että jokin vaihtoehto tehdään muita vaihtoehtoja kannattavammaksi. Hän erottelee toisistaan eroaviksi palkitsemismuodoiksi materiaalsen, sanallisen ja sosiaalisen palkitsemisen. Materiaaliseen palkitsemiseen kuuluvat hänen mukaansa esimerkiksi erilaiset palkkiot ja etuudet. Sanalliseen palkitsemiseen taas lukeutuvat hänen mukaansa muun muassa kiittäminen, kannustus ja kehuminen. Kolmanteen eli sosiaaliseen palkitsemiseen hän sisällyttää kiittämisen sekä huomion ja kiintymyksen osoittamisen (s. 40).

Palkitsemisen lisäksi Gjerstad (2015) nostaa esiin myös suostuttelun monia muita vallankäytön muotoja miellyttävämpänä muotona. Suostuttelulla viitataan hänen mukaansa kykyyn saada toinen ihminen vakuutetuksi jonkin asian järkevyydestä tai oikeudesta. Apuna suostuttelussa voidaan käyttää esimerkiksi keskustelua, argumentointia, vetoamista, pyytämistä, järkeilyä ja vakuuttamista. Vaikka suostuttelussa ei Gjerstadin mukaan käytetä suoraan pakotteita, vaan käytetään symbolien valtaa, voi pakon uhka olla suostuttelussa epäsuorasti läsnä, eli pakkokeinoihin saatetaan tarttua, mikäli suostuttelu ei tuota tulosta (s. 43–44).

Vallankäytön sudenkuopiksi voidaan määritellä liian aikuiskeskeinen ja liian lapsikeskeinen vallankäyttö. Gjerstadin (2015) mukaan liian aikuiskeskeinen vallankäyttö näkyy esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyöntinä, vahvana rankaisemisen kulttuurina, lapselle asetettuina liiallisina vaatimuksina tai lapsen persoonan huomioimattomuudella (s. 98). Samaan negatiiviseen vallankäytön kehykseen voidaan liittää myös liian alistava ja lamaannuttava vallankäyttö, jossa suunnitelmat viedään läpi ehdottomasti ja joustamattomasti (Holkeri-Rinkinen, 2009, s. 227). Liian lapsikeskeinen vallankäyttö taas näkyy usein todellisuuden realiteettien väheksymisenä, ja elämän perusasioihin kuuluvista asioista neuvottelemisena, kuten myös liian vähäisten vaatimusten asettamisena, lapsen ylenmääräisenä hemmotteluna ja välipitämättömyytenä muiden ihmisten tarpeita kohtaan (Gjerstad, 2015, s. 113—114). Edellisten lisäksi myös manipuloiva ja piilovaikuttava vallankäyttö voidaan nähdä yhtenä vallankäytön sudenkuoppana. Manipuloiva vallankäyttäjät ei paljasta tarkoitustaan ja päämääräänsä vallankäytön kohteelle, vaan saa hänet seuraamaan tahtoaan ilman, että vallan kohde tätä huomaa eikä näin ollen kykene vastustamaan (Gjerstad, 2015, s. 120—121). Kasvatuksessa manipuloivaa valtaa käyttävä aikuinen välttää toiveidensa ja vaatimustensa ilmaisemista suoraan, ja sen sijaan hän vetoaa lapsen haluun toimia tietyllä tapaa ja olla tietynlainen manipuloimalla tämän tahtoa, ajatuksia ja mielipiteitä (Gjerstad, 2015, s. 124).

2.5 Lasten suhde vallankäyttöön

Puroilan (2002) mukaan lasten rooli päiväkotiarjen keskellä suhteessa aikuisten asettamiin sääntöihin ja rajoitteisiin voidaan nähdä kahdella eri tavalla. Toisaalta lapset toimivat hänen mukaansa sopeutujina ja hallinnan kehyksen aktiivisina uudelleen tuottajina, toisaalta lapset voidaan nähdä myös rajojen rikkojina. Aikuisten auktoriteettiasema ja valta on hänen mukaansa koetuksella päivittäin ja hetkittäin (s. 95—96).

Puroilan (2002) mukaan niin kauan kuin lapsi toimii aikuisten asettamien rajojen puitteissa, aikuisella ei ole tarvetta käyttää valtaansa ja hänen hallinnan kehyksensä pysyy passiivisena. Jos lapsi kuitenkin rikkoo rajoja, hallinnan kehys aktivoituu (Puroila, 2002, s. 90). Valtaan kohdistuva vastustus ei aina tule esille suorana toimintana, vaan se tulee useimmiten esiin erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (Ylitapio-Mäntylä, 2009, s. 131). Lapset toimivatkin usein aikuisen auktoriteettiasemaa ylläpitävinä toimijoina myöntyessään toimimaan aikuisten määrittelemällä tavalla (Puroila, 2002, s. 95). Vallankäyttö toimii niin kauan hyvin, kuin vallan kohde ei asetu vastarintaan (Kusch, 1993, s. 104).

Puroilan (2002) mukaan sellaiset tilanteet, joissa lapsella ei ollut tekemistä, näyttäytyivät herkästi potentiaalisina häiriötilanteina. Lapsilta myös hänen mukaansa odotetaan pitkäjänteistä toimintaa, eli vaikka lapsella olisi halu siirtyä muiden toimintojen pariin, aikuinen saattaa kannustaa, kehottaa ja toisinaan jopa määrätä lapsen jatkamaan aloittamaansa toimintaa. Hänen mukaansa myös yhteisesti pidettäviin toimintatuokioihin lasten odotetaan usein osallistuvan riippumatta siitä, haluaako lapsi osallistua vai ei (s. 90—91). Tällaisissa yhteisissä toimintatuokioissa opettaja toimii auktorisoituna toimijana (Ylitapio-Mäntylä, 2009 s. 137).

Puroilan (2002) mukaan lasten esittämä kevyt vastarinta on arkipäivää päiväkodissa. Hän kertoo, että toisinaan arjessa tulee vastaan kuitenkin myös voimakkaampia vastarinnan muotoja, joissa rikotaan selkeästi useampaa eri sääntöä kerralla. Voimakkaiden rajojen rikkomisten taustalla voi hänen mukaansa olla lapsen ongelmallinen tausta tai erityishoidon ja -kasvatuksen tarve. Tutkimuksessaan hän teki hätkähdyttävän havainnon siitä, että aikuiset tunnistavat tällaiset potentiaaliset häiriökäyttäytyjät jo kaikkien pienimpien lasten joukosta. Tällaisten lasten kohdalla aikuinen joutuu pitämään aktiivisemmin tilannetta hallinnassaan erilaisten keinojen avulla (s. 97—98).

Holkeri-Rinkisen (2009) tutkimusten mukaan aikuiset voivat jakaa valtaansa lapsille sellaisissa asioissa, joissa lapsi kykenee ikänsä ja kehitystasonsa mukaan toimimaan. Hänen mukaansa lapsille voidaan antaa esimerkiksi vaikuttamismahdollisuuksia sen suhteen, mitä päiväkodissa tehdään. Lapselle ei kuitenkaan anneta rajattomia vapauksia, vaan pyritään avoimeen vuorovaikutukseen (s. 226—227).

2.6 Vallankäytön eettisyys

Suomen YK-liitto (2011) on julkaissut YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen suomenkielisenä versiona. Sopimuksessa 1.osan artiklassa numero 19 otetaan kantaa siihen, miten sopimusvaltioiden kuuluu ryhtyä sellaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin, joiden avulla voidaan suojella lasta muun muassa väkivallalta, laiminlyönniltä ja hyväksikäytöltä silloin, kun hän on jonkun sellaisen henkilön kanssa, jolla on vastuu hänen hoidostaan. Edellä mainittujen toimien tulee sopimuksen mukaan tukea lasta ja häntä hoitavia henkilöitä. Lisäksi sopimuksessa määritetään, että toimien tulee sisältää menetelmiä, joiden avulla ehkäistään, tunnistetaan, raportoidaan, saatetaan käsittelyyn, tutkitaan, hoidetaan ja seurataan jatkossakin lapsiin kohdistuvaa

väkivaltaa, minkä lisäksi menetelmien tulee tarvittaessa mahdollistaa oikeuslaitoksen puuttuminen tilanteisiin (s. 31–32).

Kyseinen artikla käsittelee siis sitä, kuinka valtiolla on velvollisuus suojella lasta kaikelta sellaiselta, joka voi aiheuttaa lapselle vahinkoa. Esimerkkinä nostetaan esiin muun muassa ruumiillinen ja henkinen väkivalta sekä välinpitämätön kohtelu. Näitä pyritään Suomessa ehkäisemään erilaisilla laeilla ja säädöksillä, joiden noudattamattomuudesta seuraa rangaistus. Varhaiskasvatuksen merkitys tämän artiklan toteutumisessa voidaan nähdä merkittävänä. Sen avulla voidaan tukea sekä lasta että hänen vanhempiaan lasten elämän alkutaipaleella koulutetun henkilökunnan avulla. Lisäksi lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen mahdollistaa sen, että erilaiset kaltoinkohtelut huomataan herkemmin ja niihin puututaan nopeammin. Myös varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa aikuisten suhteessa lapsiin käyttämää vallankäyttöä tulee tarkastella siitä näkökulmasta, noudattaako se kyseistä lasten oikeuksien sopimusta. Vallankäyttö ei saa sisältää esimerkiksi artikkelissa mainittua ruumiillista ja henkistä väkivaltaa tai välinpitämätöntä ja huonoa kohtelua.

Lisäksi 1. osan artikkelissa numero 28 lukee näin: ”Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen, että kurinpito kouluissa tapahtuu tavalla, joka on lapsen ihmisarvon mukaista ja sopusoinnussa tämän yleissopimuksen kanssa.” (Suomen YK-liitto, 2011, s. 46). Tämä tarkoittaa sitä, että kouluissa, kuten myös varhaiskasvatuksessa, tapahtuva kurinpito toteutuu niin, ettei se riko lasten oikeuksien sopimusta vastaan. Kurinpidollisia keinoja tulee siis tarkastella säännöllisesti kriittisin silmin, jotta niiden sopusointu lasten oikeuksien sopimuksen kanssa voidaan taata.

Auktoriteettina toimivan opettajan tulee kantaa vallankäytöstään moraalinen vastuu ja ajatella aina oppilaidensa parasta (Eväsoja & Keskinen, 2005, s. 28). Lasta ei saa jättää oman omensa nojaan kasvamaan, vaan lapsi tarvitsee kasvatusta, jossa aikuinen on vastuussa oleva vastuullinen auktoriteetti (Ojakangas, 1997, s. 292). Opettajan perustellun vallankäytön päämääränä on aina oppilaan kypsymistä edistävien kasvatustilanteiden luominen sen sijaan, että opettaja käyttäisi valtaansa estäen sen avulla oppilaan itsenäistymistä (Puolimatka, 1997, s. 255).

Vallankäyttöä voidaan perustella esimerkiksi lapsen suojelulla; lapsen sosialisointin tukemisella, esimerkiksi toisten ihmisten oikeanlaisen kohtelun opettamisena; lapsen identiteetin tukemisella; erilaisilla käytännöllisillä perusteluilla, kuten arjen sujuvalla

pyörittämisellä ja tilanteen hallinnalla; vanhempiin ja perheisiin liittyvillä perusteluilla, kuten vaikka vanhempien toiveilla; auktoriteetilla ja arvoihin kasvattamisella (Gjerstad, 2015, s. 17—18). Päiväkodin työntekijöillä on ammatillinen vastuu, jossa kaaos ja hallinnan menettäminen saattavat uhata lasten turvallisuutta (Puroila, 2002, s. 89). Sääntöjen, järjestyksien ja rajojen asettamisen ajatellaan luovan lapselle turvallisuutta ja turvallisen ilmapiirin oppia ja kasvaa (Ylitapio-Mäntylä, 2009, s. 136—137). Vallankäyttö on Harjusen (2002) mukaan interaktion mahdollistaja, sillä opettajan tehtävänä on sekä ylläpitää järjestystä että opettaa. Lisäksi Harjunen nostaa esiin kasvatopsykologisia ja kasvatustilofilosofisia perusteluja vallankäytölle ja auktoriteetille: auktoriteettia tarvitaan tukemaan ja turvaamaan lasten terveellinen kehitys ja kasvu sekä mahdollistamaan yhteistoiminta (s. 114).

3 Vapaamuotoisten kirjoitusten tarkastelua fenomenologisesta lähestymistavasta käsin

Tämän tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on ollut selvittää, millaisia kokemuksia päiväkodissa työskentelevillä varhaiskasvatuksen opettajilla on aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa. Tutkimuksessa pohditaan muun muassa sitä, millä tavoin ja millaisissa tilanteissa vallankäyttö heidän mukaansa konkreettisesti päiväkodin arjessa ilmenee. Lisäksi tutkimuksen toisena tavoitteena on auttaa pienten lasten parissa työskenteleviä varhaiskasvatuksen ammattilaisia tunnistamaan käyttämäänsä valtaa ja pohtimaan, milloin sen käyttö on perusteltua ja milloin ei. Tutkimuksen tutkimuskysymys on:

Millä tavoin ja millaisissa tilanteissa varhaiskasvatuksen opettajat kokevat aikuisen suhteessa lapseen kohdistaman vallankäytön ilmenevän päiväkodin arjessa?

Ymmärrykseen tähtäävien tutkijoiden tulee toimia joustavin menetelmin ja mukautuvasti (Brinkman, 2013, s. 80). Tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivisin menetelmin, hyödyntäen fenomenologista tutkimusotetta ja aineistonkeruu on toteutettu keräämällä anonyymeja vapaamuotoisia kirjoituksia internetin välityksellä. Aineiston analysoinnissa on hyödynnetty dialogista tematisointia. Nämä kaikki antavat mahdollisuuden joustavuuteen ja mukautuvuuteen sen mukaan, millaiseksi aineisto muodostuu. Seuraavissa alaluvuissa kerrotaan tarkemmin kvalitatiivisesta eli laadullisesta tutkimuksesta, fenomenologisen tutkimusotteen hyödyntämisestä tässä tutkimuksessa sekä vapaamuotoisten kirjoitusten keräämisestä ja dialogisesta tematisoinnista aineistona toimivien kirjoitusten analysoinnissa.

3.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja fenomenologinen lähestymistapa

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Squiren ja kumppaneiden (2014) mukaan kvalitatiivisella tutkimuksella koetaan olevan arvoa yleensä siksi, että se voi kohdistaa huomiota vähän tunnettuun ilmiöön. Heidän mukaansa sitä käytetään yleensä tutkivassa mielessä tarkoituksena valaista yksilöiden ja yhteisöjen elämäntilanteita (s. 74). Flick (2007) määrittelee, että kvalitatiivisilla tutkimuksilla on muutamia yleisiä piirteitä, joiden mukaan kvalitatiivinen tutkimus voidaan tunnistaa. Tällainen piirre on hänen mukaansa esimerkiksi se, että kvalitatiivinen tutkimus pyrkii tutkimaan maailmaa laboratorion ulkopuolella, sekä se, että se pyrkii ymmärtämään, kuvailemaan ja toisinaan jopa selittämään sosiaalisia ilmiöitä (s. ix). Kvalitatiivinen tutkimus on kattokäsite sellaisille selittäville tekniikoille, joiden tarkoituksena

on kuvailla, tulkita, kääntää ja muutenkin päästä käsiksi sosiaalisen maailman ilmiöiden merkitykseen niiden yleisyyden sijaan (Van Maanen, 1983, s. 9). Tämän tutkimuksen ilmiönä on varhaiskasvatusikäisiin lapsiin kohdistuva vallankäyttö päiväkodin arjessa, ja tutkimuksen tavoitteena on kuvata, millaisia kokemuksia päiväkodissa työskentelevillä varhaiskasvatuksen opettajilla on aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa. Tutkimuksessa pyritään kuvailemaan, millaisissa tilanteissa ja miten vallankäyttö konkreettisesti varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan ilmenee. Sen tavoitteena ei ole tehdä yleistystä, vaan tuoda nähtävälle muutamia kokemuksia aiheen pohjalta ja sen myötä herätellä muitakin tarkastelemaan omia kokemuksiaan ja keskustelemaan niistä.

Alasuutarin (2011) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan yleensä kokonaisuutena. Hänen mukaansa siinä tehtyjä havaintoja pelkistetään, ja keskitytään siihen, mikä on kulloisenkin teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta olennaista. Havaintoja yhdistellään yleensä yhteisen piirteen avulla (s. 31—32). Tämä vaikuttaa esimerkiksi analyysimenetelmän valintaan.

Puusan ja Juutin (2020) mukaan laadullinen tutkimus liittyy läheisesti fenomenologiaan, sillä laadullisessa tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan ihmisten ilmiöille antamia merkityksiä. Erilaisiin organisaatioihin sovellettuna laadullinen tutkimus pyrkii heidän mukaansa yleensä tarttumaan ja tarkastelemaan ihmisten kokemuksia (s. 71). Tästä syystä tässä tutkimuksessa käytettäväksi lähestymistavaksi onkin valikoitunut fenomenologia. Fenomenologian pohjana pidetään filosofi Edmund Husserleinin ajatuksia (Huhtinen & Tuominen, 2020, s. 298). Fenomenologia voidaankin nähdä tästä syystä myös filosofisena suuntauksena (Puusa & Juuti, 2020, s. 71).

Hammondin, Howarthin ja Keatin (1991) mukaan fenomenologialla viitataan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tutkia ja kuvailla jotakin ilmiötä sen pohjalta, miten joku sen kokee. Fenomenologia ei heidän mukaansa varsinaisesti ota kantaa siihen, miten asiat todellisuudessa ovat, vaan keskittyy nimenomaan siihen, miten asiat koetaan. Kokemus ilmiöstä on usein riippuvaista jostakin muustakin kuin ilmiöstä itsestään (s. 1—2). Ilmiöt ovat usein myös tiettyyn aikaan ja paikkaan sidonnaisia (Huhtinen & Tuominen, 2020, s. 302). Tässä tutkimuksessa keskitytään varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin vallankäytöstä nimenomaan päiväkotiympäristössä, ja kuten aiemmissa luvuissa on käynyt ilmi, kyseisestä kontekstista löytyy monenlaisia piirteitä, jotka voivat osaltaan vaikuttaa siihen, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla aiheen tiimoilta on kerrottavanaan.

Huhtisen ja Tuomisen (2020) mukaan fenomenologiassa tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ilmiötä sellaisena, kuin tutkittavat sen kokevat (s. 297). Tämä onnistuu heidän mukaansa yleensä vain keräämällä aineistoa esimerkiksi havainnointien tai haastatteluiden avulla (s. 302). Kokemusten kuvaaminen edellyttää, että ihmisten elämysmaailmaan pääsee sisälle ja kokemuksia tulkitaan ja pyritään ymmärtämään nimenomaan samasta näkökulmasta kuin kokijat itse (Puusa & Juuti, 2020, s. 71). Ihmisen tietoisuus kestää välittömän kokemuksen jälkeenkin muistikuvina (Huhtinen & Tuominen, 2020, s. 305). Tämän vuoksi kokemuksia voidaan kerätä myös jälkikäteen. Tästä syystä tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi on valikoitunut vapaamuotoisten kirjoitusten kerääminen. Niissä varhaiskasvatuksen opettajat ovat saaneet muistella tilanteita, joissa ovat tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön törmänneet.

Fenomenologiassa ajatellaan Huhtisen ja Tuomisen (2020) mukaan, että tietäminen kehittyy pikkuhiljaa ihmisen ollessa vuorovaikutuksessa maailman kanssa, eli hänen kerätessään kokemuksia (s. 302). Heidän mukaansa se myös kyseenalaistaa tutkijan objektiivisuutta esittämällä, että tutkija on vuorovaikutuksessa tutkimuskohteensa kanssa ja näin vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Tällaisessa tutkimuksessa tutkimuksen uskottavuuden kriteerinä ei siis ole se, kuinka objektiivinen tutkimus on, vaan kuinka ymmärrettäväksi ilmiöstä tehtyjen havaintojen avaaminen on tehty niille, jotka ovat ilmiöstä kiinnostuneita (s. 297—298). Omaan objektiivisuuteeni varmasti vaikuttaa esimerkiksi se, että työskentelen itse päiväkotiympäristössä ja olen perehtynyt aihetta koskevaan kirjallisuuteen. Näiden asioiden pohjalta olen tulkinnut saamaani aineistoa ja toiminut sen kanssa vuorovaikutuksessa. Olen kuitenkin pyrkinyt pysyttämään mahdollisimman neutraalilla linjalla omien kokemusteni suhteen ja keskittymään vain saamaani aineistoon.

3.2 Vapaamuotoiset kirjoitukset ja dialoginen tematisointi

Tutkimus on toteutettu vapaamuotoisten kirjoitusten avulla. Tutkimukseen osallistui 12 varhaiskasvatuksen opettajaa, jotka ottivat osaa tutkimukseen täysin vapaaehtoisesti. Varhaiskasvatuksen opettajat -nimiseen Facebook-ryhmään, joka on tarkoitettu varhaiskasvatuksen opettajina työskenteleville henkilöille ympäri Suomen, lähetettiin ilmoitus (ks. LIITE 1), jossa kuvailtiin tutkimus ja sen tavoitteet. Ilmoituksen yhteyteen laitettiin esille linkki Webropolissa luotuun lomakkeeseen, johon vastaaminen tapahtui anonyymisti. Vastaamisen saattoi keskeyttää milloin tahansa. Lomakkeen kautta vapaamuotoisia kirjoituksia aiheesta saatiin 12 kappaletta. Suurin osa näistä kahdestatoista vastauksesta sisälsi yli 100

sanaa, ja muutaman lauseen mittaisia vastauksia saatiin vain muutama kappale. Kaikki vastaukset olivat tutkimuksen kannalta relevantteja, joten niitä kaikkia on tässä tutkimuksessa hyödynnetty.

Lomakkeella esitellyt vapaamuotoisten kirjoitusten pohjana toimivat apukysymykset tässä tutkimuksessa ovat olleet seuraavat:

1. Onko päiväkodin arjessa havaittavissa aikuisten suhteessa lapsiin käyttämää valtaa?
2. Millä tavalla aikuiset konkreettisesti käyttävät valtaa lasten kanssa toimiessaan?
3. Millaisissa tilanteissa vallan käyttäminen ilmenee?
4. Onko aikuisten käyttämä valta suhteessa lapsiin perusteltua?

Vapaamuotoiset kirjoitukset on kerätty yhdelle tiedostolle Webropolin oman koontityökalun avulla analysointia varten. Kirjoitusten analysoinnissa on hyödynnetty dialogista tematisointia. Koski (2020) esittelee dialogisen tematisoinnin mallin, joka hänen mukaansa sopii kaikenlaisten laadullisten aineistojen analysointiin ja tulkintaan. Tämä siksi, että se on työkaluna hyvin sovellettavissa ja muokattavissa oleva (s. 172). Kosken (2020) mukaan dialogisessa tematisoinnissa teoreettinen ja metodologinen ajattelu, empiirinen aineisto, tutkimuskohdetta koskeva kontekstuaalinen tieto, aiempi tutkimus ja tutkijan oma ymmärrys asetetaan keskenään vuoropuheluun. Lyhyesti selitettynä prosessi alkaa hänen mukaansa sillä, että ilmiöstä ryhdytään keräämään sen ympäristöihin eli konteksteihin liittyviä tietoja, minkä jälkeen siirrytään lukemaan erilaisia teorioita niin, että niissä annettuja käsitteitä pyritään liittämään ja soveltamaan omaan tutkimusongelmaan (s. 157—158). Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty dialogista tematisointia, koska se sopii vapaamuotoisista kirjoituksista koostuvan tekstiaineiston analysointiin ja on sen verran muunneltavissa, että sitä voidaan hyödyntää saavuttamaan tutkimuksen kannalta relevantteja tutkimustuloksia.

Varsinaisen aineiston analyysivaiheen ensimmäinen askel on aineiston lukeminen tutkimusongelman näkökulmasta (Koski, 2020, s. 159). Analyysin ensimmäisessä vaiheessa muodostin taulukon, jossa vastaukset olivat yhdessä sarakkeessa ja vieressä oli tyhjä sarake. Sitten kävin yksitellen läpi jokaisen saamani vastauksen tiivistäen niistä ydinasioita tyhjään sarakkeeseen. Tämän jälkeen kävin vastaukset vielä kertaalleen läpi nimenomaan tutkimuskysymysteni näkökulmasta. Koska tutkimuskysymykseni koskivat sitä, millä tavoin ja millaisissa tilanteissa aikuisten suhteessa lapsiin käyttämä valta ilmeni, etsin vastauksista nimenomaan erilaisia tapoja ja tilanteita, joita vastaajat olivat suoraan tai epäsuorasti kuvailleet. Lisäsin niitä ydinasioiden tiivistelmiin sitä mukaa, kun niitä teksteistä havaitsin.

Analyysin toisessa vaiheessa taas aletaan muodostaa kategorioita etsimällä sieltä avainkohtia tai ”tiheitä kohtia”, joissa kertomus kulminoituu tai joita toistetaan ja perustellaan (Koski, 2020, s. 163). Analyysin toisessa vaiheessa siirryinkin tarkastelemaan vastauksia tarkemmin tutkimuskysymyksiäni pohjalta. Loin kaksi uutta taulukkoa, toisen koskien vallankäytön tapoja ja toisen koskien vallankäytön tilanteita. Käsittelin näitä kahta asiaa läpi analyysin kahtena erillisenä osana. Näihin taulukoihin ensimmäiseen sarakkeeseen aloin poimia tiivistelmiini esiin nostamiani asioita, muodostaen niistä pikkuhiljaa alakategorioita, ja sen viereen tyhjään sarakkeeseen aloin hahmottelemaan, millaisiin yläkategorioihin eli teemoihin asioita voisi jakaa. Analyysin kolmannessa vaiheessa nimittäin kategorioita aletaan muuntaa teemoiksi. Vallankäytön tavoista nousi tässä vaiheessa selkeimmiksi teemoiksi esiin verbaalinen ja non-verbaalinen viestintä, ja näiden lisäksi aineistosta nousi epäselvempänä teemana esiin lapsen puolesta päättäminen. Vallankäytön tilanteista taas erottelin kaksi erilaista teemaa: päivärytmin ja vuorovaikutuksen. Kosken (2020) mukaan tekstistä etsitään havaintoja selittäviä ja tulkitsevia teorioita sekä kehittyvälle teoriatilanteelle relevantteja havaintoja. Teemat syntyvät dialogissa teorian kanssa, eli kategoriat itsessään eivät vielä ole teemoja (s. 165). Teemojen luomisessa olenkin hyödyntänyt tietoa, jota olin kerännyt aiheesta jo valmiiksi määritellen valtaa ja vallankäyttöä nimenomaan varhaiskasvatuksen kontekstissa. Lopulta kategorioista tehdyt tiivistelmät kootaan teemojen alle (Koski, 2020, s. 169), minkä toteutinkin jälleen uuteen taulukkoon.

Kosken (2020) mukaan teemojen löytymisen jälkeen aloitetaan tulkintavaihe. Siinä teemat asetetaan hänen mukaansa keskustelemaan aiemmin kerätyn teorian ja kontekstuaalisen tiedon kanssa, tavoitteena löytää teemoista tutkimuskysymyksiin vastaavia aineksia. Kosken mukaan analyysin ja tulkinnan pohjalta kirjoitetaan lopulta johtopäätökset, joiden pyrkimyksenä on vastata tutkimuskysymykseen (s.170—171). Näihin analysoinnin tuloksiin palataan tarkemmin myöhemmin tuloslukuissa.

4 Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen tuloksia kolmen eri näkökulman kautta. Näistä suurimman huomion saavat erilaiset vallankäytön tavat. Sen lisäksi käsitellään erilaisia vallankäytön tilanteita ja sitä, milloin vallankäyttö on perusteltua. Lopuksi kokoan vielä tutkimuksen johtopäätökset yhteen pohtiessani varhaiskasvatuksen opettajia vallankäytön tunnistajina.

4.1 Vallankäytön tapoja

Kaikissa vapaamuotoisissa kirjoituksissa otettiin jollakin tasolla kantaa siihen, millaisia erilaisia tapoja käyttää valtaa päiväkodissa on havaittavissa. Dialogisen tematisoinnin pohjalta esiin nousi kolme erilaista teemaa: verbaalinen viestintä, non-verbaalinen viestintä sekä hieman epäselvempänä teemana lapsen puolesta päättäminen. Viimeisin teema on tässä tutkimuksessa olemassa siitä syystä, koska se nostettiin useita kertoja vastauksissa esille, mutta se ei tuntunut sopivan kumpaankaan jo määriteltyyn, hieman selkeämpään teemaan, ei verbaaliseen eikä non-verbaaliseen viestintään. Yhtenä suurena erona näiden kahden teeman ja tämän epäselvemmän teeman välillä on se, että kaksi selkeämpää teemaa keskittyvät selvästi enemmän suoraan tietyn lapsen ja tietyn aikuisen väliseen vallankäyttöön, kun taas epäsuorempi teema pitää enemmän sisällään epäsuoraa, kaikkiin lapsiin yhtä lailla ja jopa yhtä aikaa kohdistuvaa vallankäyttöä.

Verbaalisella viestinnällä viitataan sellaisiin vallankäytön tapoihin, joissa käytetään puhetta ja sanoja. Aineistosta esille nousseita verbaalisen viestinnän keinoja olivat esimerkiksi negatiivissävytteiset kieltäminen, kiristäminen, pakottaminen, uhkailu, toruminen, nolaaminen ja rankaiseminen. Hieman neutraalimpia tapoja olivat erilaiset säännöt ja ohjeet. Aineistossa esitettiin myös positiivisempia verbaalisen viestinnän keinoja, nimittäin kannustaminen ja motivointi. Esimerkkinä tällaisesta positiivisesta keinosta voidaan käyttää tätä lainausta eräästä kirjoituksesta: ”Aikuinen käyttää valtaansa myös siihen, että lasta kannustetaan, motivoidaan tekemään asioita, joista on hänen kehitykselleen hyötyä esim. saksilla leikkaaminen, palapelin tekeminen. Vaikka lapsi, jos kokee esim. edellä mainitut toiminnot aluksi hankalinta kun ei heti siju/onnistu. Eikä haluaisi tehdä niitä.” Kyseisessä lainauksessa nostetaan esille se, että vaikka lapsi itse kokisi jonkin asian hankalaksi, voi aikuinen pakottamatta saada lapsen motivoitua kokeilemaan ja harjoittelemaan niin, että toiminnan suorittaminen lopulta omistuu. Se vaatii aikuiselta kannustusta ja motivointia.

Non-verbaalisella viestinnällä taas viitataan sellaiseen viestintään, joka ei perustu puhuttuun kieleen. Aineistosta nousi esiin non-verbaalisen viestinnän keinoina esimerkiksi äänensävyt ja äänenvoimakkuus, huomioimattomuus erilaisissa tilanteissa sekä fyysinen toiminta. Huomioimattomuudella viitataan esimerkiksi tilanteisiin, joissa aikuinen tietoisesti päättää olla huomioimatta lapsen aloitetta. Seuraava esimerkki kuvaa hyvin tällaista tilannetta:

Lapsi osoittaa kiinnostusta johonkin toimintaan, mutta aikuinen ei lähde toteuttamaan yhdessä/auttamaan jonkin aikuisesta itsestä lähtevän syyn vuoksi. Esim. ulkoilutilanteessa lapsi haluaa pelata hippasta, mutta tarvitsisi aikuista apuun kokoamaan leikkiporukan ja aloittamalla leikin, sen sijaan aikuinen haluaa jutella muiden aikuisten kanssa kuulumisia. Aikuinen perustelee toimintaansa sillä, että lapsen pitää itsenäisesti harjoitella leikkialoitteen tekemistä ja leikkitaitoja. Lopulta lapsi ei osaa aloittaa yhteisleikkiä, eikä kysy aikuiselta apua jatkossakaan. Aikuinen saavuttaa perimmäisen tavoitteensa: lapsi ei häiritse häntä ulkoilutilanteessa ja voi viettää ulkoiluhetken seurustellen muiden aikuisten kanssa tai puuhailemalla aikuista miellyttävän asioiden parissa.

Fyysisellä toiminnalla taas viitataan sellaisiin tilanteisiin, joissa aikuinen syystä tai toisesta koskee lapseen. Tällainen tilanne voi aineiston kirjoitusten mukaan tulla vastaan esimerkiksi silloin, kun lapsi ei suostu siirtymään aikuisen haluamaan paikkaan, joten lapsi siirretään kädestä kiinni pitäen. Tällaiset kokemukset olivat harvemmassa, mutta muutama tällainenkin tilanne nostettiin esiin. Aineistossa tätä ilmeni eniten ihan pienten lasten ryhmässä. Valitettavasti aineistosta esille nousi myös, ettei siirtäminen aina tapahtunut kovin lapsiystävällisesti, vaan aikuisten otteet ja liikkeet saattoivat olla myös hyvin kovakouraisia: ”Ihan pienillä näki myös sitä että lapsia talutettiin kädestä turhautuneena niin että lapset joutuivat juoksemaan varpaillaan mukana, eivätkä aina edes joka askeleella yltäneet maahan. Lapsia istutettiin tuoleihin aika ronskisti ja varmasti ilman vaippaa olisi voinut sattua jonkin verran.”.

Kolmantena vallankäytön tapana voidaan nähdä lapsen puolesta päättäminen. Kuten aiemmin tässä aluvuossakin mainitsin, se poikkeaa näistä kahdesta muusta teemasta siinä, että se pitää sisällään vallankäyttöä, joka kohdistuu samanaikaisesti kaikkiin lapsiin. Tällaisina asioina nähtiin esimerkiksi päivärytmiin vaikuttaminen ja se, ettei lapsille anneta lähtökohtaisestikaan valinnanmahdollisuuksia erilaisissa tilanteissa. Aikuiset ovat hyvin pitkälti vastuussa päivärytmin luomisesta, ja lasten on vain mukauduttava toimimaan sen mukaisesti. Lapsella ei

yleensä esimerkiksi ole mahdollisuutta valita, jääkö hän sisälle vai lähtekö ulos leikkimään. Puolesta päättämistä tapahtuu myös kirjoitusten mukaan tilanteissa, joissa aikuinen ei ole kiinnostunut selvittämään, mitä lapsi todella haluaa. Eräässä kirjoituksessa asiaa on kuvattu näin:

Puhumattomien tai vähän puhuvien lasten aikomuksia ja toiveita sanoitetaan, selvittämättä niitä esimerkiksi vaihtoehtoisiin kommunikointi keinojen avulla. Esimerkiksi lapsi osoittaa kirjahyllyä, mutta aikuinen valitsee tarinan selvittämättä, mitä lapsi haluaa kuulla. Tai lapsi itkee ja aikuinen selvittämättä tulkitsee itkun väsymykseksi, vaikka syynä voi olla ikävä tai kipu.

4.2 Vallankäytön tilanteita

Kahdestatoista vapaamuotoisesta kirjoituksesta yhdessätoista esitettiin erilaisia tilanteita, joissa vallankäyttö päiväkodin arjessa ilmenee. Dialogisen tematisoinnin pohjalta loin kaksi erilaista teemaa: päivärytmi ja vuorovaikutus. Jaoin siis erilaiset aineistosta esille nousseet tilanteet sen mukaan, olivatko tilanteet selkeästi arkeen ja siinä rutiinilla pyörivään päivärytmiin liittyviä vai liittyivätkö ne jonkinlaisiin vuorovaikutustilanteisiin, jotka eivät niinkään olleet paikkaan tai ajankohtaan sidonnaisia.

Päivärytmi on aikuisten luoma ja ylläpitämä, mikä tuli myös aineistossa ilmi: ”*Aikuinen päättää päivärytmistä, koska ryhmämuotoisesti järjestetty varhaiskasvatus ei salli yksilöllisiä ratkaisuja toimintojen suhteen monestikaan*” sekä ”*Arjen päivärytmiin ja sen tapahtumiin käytettävä aika on perusteltua valtaa aikuiselta kohti lasta (esim. Ruokailut, lepoaikat)*” kuvaavat hyvin sitä, mikä on aikuisen rooli päivärytmin yhteydessä. Päivärytmiin sisältyy aineiston mukaan monenlaisia arjen tilanteita, kuten esimerkiksi ulkoilu, ruokailu, vessassa käyminen, päivälepo, siirtymätilanteet ja toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen. Nämä kaikki kuuluvat olennaisena osana lapsen jokapäiväiseen varhaiskasvatukseen, ja jokaisessa niissä on myös aikuinen osallisena. Kuten listauksesta voidaan huomata, todella monessa arjen tilanteessa on havaittavissa vallankäyttöä.

Vuorovaikutustilanteet ovat toinen tutkimuksessa vallankäytön tilanteista esiin noussut teema. Tavallisen päiväkotipäivän sisällä vuorovaikutustilanteita tulee vastaan jatkuvasti ja niitä voidaan erotella monenlaisia. Vuorovaikutustilanteisiin sisältyvät aineiston mukaan esimerkiksi leikitilanteet, jakotilanteet, vuorotteluharjoitukset, kommunikointitilanteet,

ristiriitatilanteet ja muut haastavat tilanteet. Jakotilanteilla viitataan tilanteisiin, joissa aikuinen esimerkiksi jakaa lapsia eri tiloihin tai leikkeihin, tai muuten käyttää päätösvaltaansa sen suhteen, kuka lapsista tekee mitään. Kirjoituksissa tämä oli huomioitu esimerkiksi näin: *”On kuitenkin paljon tilanteita, joissa aikuiset käyttävät mielestäni tarpeettomasti valtaa suhteessa lapsiin. Näitä tilanteita arjessa voivat olla esimerkiksi lapsen leikkikaverin sekä leikkipaikan ja leikin valitseminen (joissakin tilanteissa tämäkin voi olla perusteltua)”*. Myös vuorotteluharjoitukset, kuten lorupussin käyttö, nähtiin aineistossa vallankäyttönä, sillä niissäkin aikuinen päättää, kenen vuoro milloinkin on. Muilla haastavilla tilanteilla taas viitataan kaikenlaisiin aikuisen ja lapsen välillä tapahtuviin ongelmatilanteisiin. Esimerkkinä tästä toimii eräästä kirjoituksesta poimittu lainaus: *”Haastavasti käyttäytyviä lapsia pyritään hallitsemaan äkäisesti puhumalla, tilanteesta ulos sulkemalla, rankaisemalla (esim. tänään et sitten leiki pikkuautoilla, kun et totellut). Tilannetta perustellaan rajojen asettamisella. Aikuinen tavoittelee pelottavalla käytöksellään nopeaa ratkaisua tilanteessa, joka ärsyttää aikuista itseään.”* Kyseisessä lainauksessa mainitaan aikuisen oma ärsyntyminen vuorovaikutustilanteessa, jossa lapsi ei ole toiminut aikuisen ohjeistamalla tavalla. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa aikuinen päätyy käyttämään valtaansa lapseen muuten kuin pelkästään rauhallisesti sanallisesti ohjaamalla.

4.3 Perusteltu vallankäyttö

Noin puolet vapaamuotoisten tekstien kirjoittajista oli pohtinut myös erilaisia perusteluja aikuisten suhteessa lapsiin käyttämälle vallalle. Moni heistä olikin nimenomaan sitä mieltä, että vallankäyttö pitäisi pystyä perustelemaan. Jos siihen ei pysty, on vallankäytössä jotakin pielessä.

Vallan käyttämistä perusteltiin esimerkiksi kehityspsykologisella ja neuropsykologisella tiedolla sekä yhteiskunnan osallisuudella. Kehityspsykologista ja neuropsykologista tietoa käytettiin eniten perusteluna vallankäytölle. Perusteluna toimi esimerkiksi se, että *”--lapsi harjoittelee toimintansa ohjaamista ja itsehillintää. Aivot eivät ole kehittyneet niin, että lapsi voisi olla tasavertainen keskustelukumppani. Liika valta ja vastuu voi olla haitallista osa-alueiden kehitykselle”*. Perusteluna käytettiin myös sitä, että *”Kehityksellisestä näkökulmasta lapsi on alisteisessa asemassa”*. Yhteiskunnan osallisuus taas näkyi vastauksissa esimerkiksi niin, että *”Lapsia kasvatetaan ja ohjataan toimimaan niin kuin yhteiskunta määrittelee”*.

Tärkeä eräissä kirjoituksessa esiin nostettu huomio oli kuitenkin myös se, että *”Vallan määrä ja käyttö riippuvat lasten iästä ja kehitystasosta”*.

Vallankäyttöä perusteltiin myös sillä ajatuksella, että aikuisen tehtävänä on huolehtia lapsesta ja tämän turvallisuudesta. Aikuisen tehtäviin viitattiin esimerkiksi näin: *”Aikuisella on vallan myötä vastuu pitää lapsista huolta, kasvattaa ja opettaa. Vallan avulla tuetaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista”*. Turvallisuuden osalta nostettiin esiin esimerkiksi sellaisia asioita kuin *”Turvallisten rajojen asettaminen ja lapsen ohjaaminen kuuluvat kasvun ja kehityksen tukemiseen”* ja *”Toimiminen turvallisena aikuisena lapsille”* ja *”Taataan kaikille lapsille turvallinen ja kehittävä kasvuympäristö”*. Eräissä kirjoituksessa puhuttiin myös rajojen asettamisesta *”Rajat, jotta voi kasvaa tasapainoiseksi, itsehillintään kykeneväksi ja muut huomioon ottavaksi aikuiseksi”* ja toisessa siitä, mikä niiden merkitys on: *”rajoja ja sääntöjä, joita on arjessa turvallisuuden vuoksi”*.

4.4 Varhaiskasvatuksen opettajat tunnistamassa vallankäyttöä

Tämä tutkimus pohjautuu pelkästään kouralliseen kokemuksiin, joita varhaiskasvatuksen opettajat ovat vuosien aikana päiväkotimaailmasta keränneet. Tutkimus herätti mielenkiintoa osallistujissa, ja moni heistä kertoi alkaneensa pohtimaan aihetta tarkemmin kirjoittaessaan kokemuksiaan ja pohdintojaan tutkimukseen. Yllättävän moni myös myönsi toimineensa itse uransa alkuaikoina eri tavalla, kuin nyt kokeneempana ja asioista paremmin ymmärtäväenä toimii. Tällaisen myöntäminen oli varmasti helpompaa osallistujien anonymiteetin vuoksi, mutta silti se vaatii myös tietynlaista rohkeutta ja kehittymiskykyä yksilöltä ymmärtää toimineensa väärin ja sanoa se ääneen.

Tutkimuksessa on keskitytty selvittämään, millaisia ovat varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset siitä, millaista vallankäyttöä päiväkotimaailmassa on havaittavissa ja millaisissa tilanteissa se päiväkodin arjessa ilmenee. Jokainen osallistuja tunnisti vähintään yhden vallankäytön muodon ja tilanteen, jossa sitä käytettiin, joten siinä mielessä tutkimus voidaan katsoa onnistuneeksi. Vallankäytön muotoja ja tilanteita tunnistettiin kaiken kaikkiaan monia erilaisia, jopa sellaisia, jotka eivät aina ole niitä selkeimpiä mahdollisia. Voimme vetää tämän pohjalta johtopäätöksen, että varhaiskasvatuksen opettajat osaavat tunnistaa erilaisia vallankäytön muotoja ja tilanteita. Koska kaikki osasivat nimetä vallankäytön muotoja ja tilanteita kertoen niistä esimerkkejä, voimme myös vetää laajemman johtopäätöksen, jonka

mukaan varhaiskasvatuksessa tapahtuu vallankäyttöä aikuisten ja lasten välillä. Ilmiön olemassaoloa ei siis voida kokonaisuudessaan kiistää.

Vallankäytön muotoja on monenlaisia, kuten oli mahdollista päätellä jo lähdekirjallisuuden perusteella. Siellä esiin nousseita vallankäytön muotoja nousi esille myös aineistosta. Yhteneväisyyksiä löytyi esimerkiksi verbaalisen ja non-verbaalisen viestinnän keinoista. Verbaalisesta viestinnästä nostettiin sekä lähdekirjallisuudessa että aineistossa esille esimerkiksi uhkailun, kiristämisen ja lahjonnan keinot, kuten myös erilaiset käskyt, ohjeet ja säännöt. Suurin osa aineistossa esille tulleesta vallankäytöstä olikin nimenomaan tällaista sanallista vallankäyttöä, jossa pyritään puheen avulla muuttamaan lasten toimintaa siihen suuntaan, miten aikuinen ajattelee, että lasten tulisi toimia. Tässä yhteydessä on hyvä kuitenkin pohtia myös sitä, ovatko kaikki aikuisten ajatukset sellaisia, että ne todella ovat välttämättömiä toteuttaa juuri niin kuin aikuinen on ne ajatellut, ja tukevatko ne todella lasten tasapainoista kasvua ja kehitystä ja oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Eräässä aineiston kirjoituksessakin kommentoitiin, että toisinaan aikuiset kieltävät asioita yksiselitteisesti neuvottelematta lasten kanssa siitä, olisiko lapsista mieluihin toiminta mahdollista toteuttaa jotenkin niin, että siinä otettaisiin huomioon myös se syy, miksi aikuinen on toimintaa kieltämässä. Esimerkkinä mainittakoon vaikka sisällä juokseminen, joka usein kielletään yksiselitteisesti. Kuitenkin juokseminen on motorisena taitona oleellinen taito harjoitella. Sen sijaan, että sisällä juokseminen kielletään yksiselitteisesti, voitaisiin asiaa pohtia siltä kannalta, onko juokseminen sisällä mahdollista jossakin toisella tilanteessa, toisessa paikassa tai jonkinlaisilla rajoituksilla ja ehdoilla.

Sekä lähdekirjallisuudesta että aineistosta nousi esiin myös non-verbaalista vallankäyttöä. Lähdekirjallisuudessa mainittiin esimerkiksi liikkuminen lapsen lähelle, sormen nostaminen suun eteen hiljaisuuden merkiksi tai pään pudisteleva hiljaisena kieltona. Myös fyysinen toiminta, kuten lapsen koskeminen, nostettiin esille. Aineistossa se nousi esille lähinnä tilanteissa, joissa lapsi ei suostunut siirtymään aikuisen osoittamaan paikkaan, ja hänet tästä syystä siirrettiin joko kädestä pitäen tai kantaen. Lähdekirjallisuudessa mainittuja fyysisen rankaisemisen keinoja, kuten näpäyttämistä tai selkäsaunaa, tai mitään muitakaan vastaavia keinoja ei ilmennyt aineistossa. Tämä tieto ei varmasti tule yllätyksenä, sillä Suomessa lait ovat kieltäneet lapsen fyysisen kurittamisen vuodesta 1984 lähtien. Olisikin tästä syystä huolestuttavaa, jos lain vastaisia keinoja ilmenisi varhaiskasvatuksen arjessa. Kuitenkin Lastensuojelun Keskusliiton muutama vuosi takaperin julkaiseman verkkojulkaisun mukaan lasten fyysisessä kurittamisessa on tapahtunut notkahdus huonompaan suuntaan kovakouraisen

tarttumisen tai kovakouraisen retuuttamisen suhteen (Paasivirta, 2021, s. 26). Tällaista toimintaa nousi valitettavasti esille myös tämän tutkimuksen aineistosta, sillä aineistossa mainittiin, että toisinaan lapsen siirtäminen tapahtui harmillisen kovakouraisesti. Tällainen toiminta varhaiskasvatuksessa on toimintaa, johon meidän jokaisen tulisi puuttua sellaista havaitessaan, vaikka se ei vielä fyysiseen kurittamiseen olisikaan verrattavissa.

Lähdekirjallisuudessa mainittiin, että varhaiskasvatus vallankäytön ympäristönä pitää sisällään monenlaisia tekijöitä, jotka jollakin tavalla vaikuttavat aikuisten mahdollisuuksiin käyttää valtaa. Erilaiset varhaiskasvatusta määrittelevät ja ohjaavat asiakirjat esimerkiksi sitovat varhaiskasvatuksen henkilökuntaa toimimaan tietyllä tavalla ja järjestämään tietynlaista toimintaa. Ylitapio-Mäntylän (2009) tekemässä tutkimuksessa, jossa hän tutki lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä, tuli ilmi se, että varhaiskasvatuksen opettajat ovat sidottuina instituution tuottamiin vallan järjestyksiin (s. 211). Tällä viitataan esimerkiksi siihen, että moni asia varhaiskasvatuksen arjessa on sellaisia, joihin varhaiskasvatuksen opettajilla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa, vaan määräykset tulevat joko korkeammalta taholta tai erilaiset käytänteet kuuluvat olennaisesti varhaiskasvatuksen rakenteisiin. Sekä lähdekirjallisuudessa että aineistossa nousseen päivärytmin tulee sisältää tietynlaisia asioita, ja vaikka kukin päiväkotiryhmä saakin aika vapaat kädet toimintansa järjestämiseen, joudutaan päivärytmissäkin ottamaan huomioon asioita, joihin työntekijöillä itsellään ei välttämättä ole juurikaan sananvaltaa. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi työvuorot ja ruokailujen kellonaiksidonnaisuus, joiden mukaan koko muu päivä on rakennettava. Päivärytmin sisältö taas on usein ennalta määritelty, esimerkiksi toiminnan tulee sisältää vuoden aikana tiettyjä asioita, jotta se noudattaa varhaiskasvatuksen ohjaavia asiakirjoja. Ylitapio-Mäntylä (2013) käsittelee myöhemmässä tutkimuksessaan hoivan ja vallan ilmenemistä varhaiskasvatuksen opettajien muistelmissa. Hänen tekemänsä havainnot kertovat, että opettajien järjestämät kasvatukselliset harjoitteet sisältävät erilaisia määräyksiä ja järjestyssääntöjä, joita opettajat uudelleenrakentavat päivittäisissä rutineissa. Hän on tehnyt myös havainnon, jonka mukaan opettajien työtä kontrolloidaan hallinnollisten ja taloudellisten seikkojen avulla, mikä rajoittaa esimerkiksi opettajien aikaa olla lasten kanssa ja näin ollen vaikuttaa siihen, miten valta ja hoiva liittyvät kasvatuksellisiin tilanteisiin (s. 273—274). Nämä seikat siis tukevat tässä tutkimuksessa esille nousseita havaintoja siitä, kuinka varhaiskasvatus ympäristönä vaikuttaa mahdollisuuksiin käyttää valtaa. Varhaiskasvatuksen opettajan työ on osittain ulkoisesti kontrolloitua, eikä hän voi itse päättää kaikista siihen liittyvistä asioista. Tämä asettaa rajoituksia niin vallankäytölle, kuin Ylitapio-Mäntylän tutkimalle hoivallekin.

Aineistossa otettiin kantaa myös siihen, millaisia perusteluja vallankäytölle voidaan antaa. Yksi yleisimmistä perusteluista, joka nousi myös lähdekirjallisuudessa esille, oli turvallisuus. Päiväkodissa yhdessä lapsiryhmässä voi olla jopa yli kaksikymmentä lasta kerrallaan. Jotta arki sujuu jouhevasti ja erilaisilta vaaratilanteilta vältytään, tulee aikuisella aina olla hallinta tilanteista. Sekä aineiston että lähdekirjallisuuden perusteella hän on siis oikeutettu käyttämään valtaansa, jos meneillään oleva toiminta uhkaa jollakin tavalla lasten turvallisuutta. Tämä näkökulma onkin yleensä helppo ymmärtää ja hyväksyä. Toinen mahdollinen perustelu on lasten sosiaalistaminen. Tämä ei tässä tutkimuksessa noussut kovin merkittävästi esille kirjoituksissa, joissa käsiteltiin vallankäytön perusteluja, mutta sitä on pohdittu erään aiemman tutkimuksen yhteydessä. Nimittäin Eidsvåg ja Rosell (2021) ovat tutkineet lasten yhteisleikkejä varhaiskasvatuksessa ja tehneet havainnon, jonka mukaan henkilökunta käytti rakenteellista valtaansa kannustaakseen ja kehittääkseen prososiaalista käyttäytymistä, eli käyttäytymistä, jonka tavoitteena on toimia sosiaalisesti positiivisesti. Rakenteelliseen valtaan sisältyy esimerkiksi ryhmien muodostaminen ja tarvittaessa myös uudelleenmuotoilu (s. 89, 92). Tällainen erilaisten sosiaalisten tilanteiden luominen ja ryhmien ja niissä esiintyvien roolien muokkaaminen mahdollistaa lapsen laajan sosiaalisen kehityksen. Hän pääsee kokeilemaan siipiään sellaisissakin tilanteissa, joihin ei välttämättä osaisi itse hakeutua. Hän voi oppia jotakin uutta itsestään ja muista häntä ympäröivistä ihmisistä.

Myös muita perusteluja vallankäytölle esiteltiin. Tärkeimpänä asiana sekä lähdekirjallisuudesta että aineistosta nousut huomio koskien vallankäytön eettisyyttä on se, että vallankäyttö luo käyttäjälleen moraalisen vastuun arvioida omaa vallankäyttöään ja sen tarpeellisuutta. Kaikissa tilanteissa vallankäyttö ei välttämättä ole tarpeellista, ja tällaiset tilanteet tulisikin pyrkiä ratkaisemaan jotenkin muutoin. Myös sitä on hyvä tarkastella, millaista valtaa käyttää. On aivan eri asia luoda yhteisiä sääntöjä ja luoda arkirytmii lasten kasvua, kehitystä ja oppimista tukevaksi, kuin taas uhkailla ja kiristää lasta ja pahimmassa tapauksessa myös retuuttaa lasta kädestä pitäen paikasta toiseen. Jokaisen varhaiskasvatuksessa työskentelevän olisikin hyvä edes hetkeksi pysähtyä miettimään omia toimintatapojaan, ja kuten myös varhaiskasvatuksen velvoittavissa asiakirjoissa todetaan, jokaisen käytettävän työtavan tulee olla pedagogisesti perusteltavissa. Jos omaa toimintaansa ei kykene perustelemaan pedagogisesti, on syytä pohtia, pitäisikö toimintatapoja muuttaa toisenlaisiksi.

5 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa on keskitytty selvittämään, millaisia ovat varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa. Tutkimuksen tutkimuskysymyksenä oli ”Millä tavoin ja millaisissa tilanteissa varhaiskasvatuksen opettajat kokevat aikuisen suhteessa lapseen kohdistaman vallankäytön ilmenevän päiväkodin arjessa?”. Kyseiseen kysymykseen saatiin vastaus, joka keskittyy vallankäytön tapojen osalta verbaaliseen ja nonverbaaliseen viestintään ja lasten puolesta päättämiseen, sekä tilanteiden osalta päivärytmiin ja erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Tutkimuksen loppupäätelmänä on, että vallankäyttöä ilmenee päiväkodin arjessa ja varhaiskasvatuksen opettajat osaavat sen eri muotoja ja tilanteita tunnistaa.

Tässä luvussa kokoan vielä tutkimuksen tekemiseen liittyviä asioita ja sen päätteeksi heränneitä ajatuksia yhteen. Pohdin muun muassa vallankäytön eri puolia, lapsilähtöisyyttä ja osallisuutta, tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä omia kokemuksiani tutkimuksen tekemisestä sekä siitä, miten se on vaikuttanut omaan toimintaan.

5.1 Vallankäytön eri puolet

Gjerstad (2015) esittää vallankäytön parhaat puolet tiivistetysti näin: ”*Aikuisen vallankäyttö on parhaimmillaan suojelevaa, lapsen persoonaa tukevaa vallankäyttöä, jonka kautta lapsi sosiaalistetaan riittävän pehmeästi yhteisöön ja yhteiskuntaan siten, että hänen kriittinen ajattelukykynsä samalla kasvaa.*” (s. 214). Lainaus kiteyttää hyvin ajatuksen siitä, mitä vallankäyttö parhaimmillaan on. Vallankäytön tarkoituksena on taata lasten turvallisuus, mikä nousi esille myös tutkimusaineistosta. Aikuisella on velvollisuus pitää huolta lapsista ja suojella näitä haitallisilta kokemuksilta. Tämän vuoksi vallankäyttö on perusteltua esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen oma toiminta on tälle haitallista, ja aikuisen puuttumisella mahdollistetaan jotakin parempaa. Lisäksi lainauksessa puhutaan siitä, kuinka vallankäytön kautta lapsi sosiaalistetaan yhteisöön ja hänen kriittinen ajattelukykynsä kasvaa. Näen tämän niin, että lapselle opetetaan yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavia taitoja, joihin myös kriittisyys sisältyy. Kun lapsi oppii jo pienenä yhteiskunnassa toimimisen kannalta tärkeimpiä sääntöjä ja oppeja, hänen on helppo noudattaa niitä myös kasvaessaan. Aikuisen tehtävä on valmistaa lapsi toimimaan häntä ympäröivässä yhteiskunnassa.

Gjerstad (2015) tiivistää ytimekkäästi myös ne pahimmat vallankäytön puolet: ”*Aikuisen vallankäyttö on pahimmillaan fyysistä tai henkistä väkivaltaa tai pahoinpitelyä, lapsen perustarpeita laiminlyövää toimintaa tai manipulatiivista valtaa ja psykologista kontrollia, jossa lapsen ajatuksia, tunteita ja mielipiteitä manipuloidaan eikä anneta hänelle tilaa kasvaa omaksi itsekseen.*” (s. 214). Lainauksessa tiivistyy hyvin ajatus siitä, millainen lapsuus saattaa luoda edellytyksiä myöhemmällä iällä ilmaantuville ongelmille. Esimerkiksi henkinen ja fyysinen väkivalta altistavat erilaisille mielen terveyden ja persoonallisuuden häiriöille. Perustarpeiden laiminlyönti taas voi pahimmillaan vaarantaa lapsen terveyden. Jokaiselle lapselle tulisi luoda parhaat mahdolliset olosuhteet tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Hänelle tulee antaa mahdollisuus kasvaa sellaiseksi kuin hän on, eikä pyrkiä muovaamaan häntä väkisin tietynlaiseen muottiin.

Ei ole vaikea miettiä, kumpi näistä vallankäytön puolista on se, jota kohti kannattaa ja tulee pyrkiä. Vallankäyttö voi olla perusteltua ja positiivisiin tuloksiin tähtäävää, mutta se voi myös pahimmillaan johtaa yhteiskunnan lakien rikkomiseen esimerkiksi pahoinpitelyn vuoksi. Varhaiskasvatuksessa työskenteleville ammattilaisille tämä raja näiden kahden välillä on varmasti selkeä, eikä usko kenenkään syylistyvän esimerkiksi pahoinpitelyyn päiväkodin arjessa. Kuitenkin tässäkin tutkimuksessa on aineistosta noussut esille tilanteita, joissa lapsiin on kajottu fyysisesti turhan kovakouraisin ottein. Näitä tilanteita olisikin hyvä havainnoida työpaikoilla ja ne tulisi käsitellä asianmukaisesti pohtien esimerkiksi sitä, mikä tilanteeseen on johtanut ja mitä tilanteessa olisi voinut tehdä toisin. Vallankäyttö ei automaattisesti ole negatiivinen asia, vaan toisinaan jopa tarpeellinen. Sen suhteen täytyy kuitenkin jatkuvasti tehdä kriittistä arviointia, jotta se pysyy perusteltuna ja asianmukaisena.

5.2 Lapsilähtöisyys ja osallisuus

Lasten kuunteleminen tasapainottaa opettajan ja lasten valtasuhteita ja sen kautta aikuisen on mahdollista muuttaa omaa toimintaansa (Ylitapio-Mäntylä, 2009, s. 133). Tällaisessa tilanteessa voidaan puhua sekä lapsilähtöisestä pedagogiikasta että osallisuudesta. Rosqvistin ja kumppaneiden (2019) mukaan lapsilähtöiselle pedagogiikalle voidaan kuitenkin esittää kritiikkiä koskien lapsen ja aikuisen suhteen asymmetriaa eli epäsymmetriaa. Heidän mukaansa lapsi ei ole koskaan täysin tasavertaisessa päätöksentekoaasemassa aikuisen kanssa, johtuen esimerkiksi muodollisista asemista vastuukysymyksiin ja näistä seuraavista voimasuhteista. He nostavat esiin myös uuden varhaiskasvatuslain ja YK:n lastenoikeuksien sopimuksen

määrittelemän kannan, jonka mukaan myös lapsen kehityksellinen taso toimii rajoittavana tekijänä lapsen päätösvallassa ja häntä itseään koskevassa kuulemisessa. Rosqvist kumppaneineen puhuu myös vuorovaikutuksen edestakaisuudesta ja siitä, kuinka lapsen kiinnostuksenkohteet ja motiivit ovat sidoksissa välittömän toimintaympäristön ja häntä ympäröivän kulttuurin kanssa. Heidän mukaansa aloitteet eivät siis välttämättä ole puhtaasti lapsen itsensä, vaan niihin vaikuttaa häntä ympäröivä maailma (s. 196).

Aiempaa mainintaa osallisuudesta mukaillen nostan esille erään lainauksen yhdestä tämän tutkimuksen aineiston kirjoituksesta. Vaikka tässä tutkimuksessa ei ole lainkaan käsitelty osallisuuden näkökulmaa, nousi se kuitenkin useissa kirjoituksissa esiin vallan rinnalle, ehkä tietyllä tavalla jopa vastakkain asetteluun, ja haluaisin näin lopuksi nostaa sen vielä lyhyen pohdinnan kohteeksi. Seuraava lainaus tutkimusaineistosta sisältää mielestäni hyvää pohdintaa lapsilähtöisyydestä ja osallisuudesta ja niiden suhteesta lapsen ja aikuisen välillä vallitsevaan valta-asetelmaan:

Lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus ovat korostuneet hyvin paljon sekä kodeissa, että varhaiskasvatuksessa ja se on todella hyvä asia. Se motivoi lasta oppimaan, tukee neuvottelutaitojen kehitystä ja yleensä toimii aikuisille opastajana sensitiivisesti toimimiseen suhteessa lapseen, mikä edistää myös mm. empatia ja tunnetaitoja. On kuitenkin tärkeää muistaa, että vaikka toimittaisiin lapsilähtöisesti, osallisuutta edistävästi ja sensitiivisellä otteella lasten kanssa arjessa, se ei poista olemassa olevaa valta-asetelmaa, eikä siihen tulisi edes pyrkiä. Valtaa ei tule pelätä, vaan turvallisten rajojen asettaminen ja lapsen ohjaaminen kuuluvat kasvun ja kehityksen tukemiseen, myös varhaiskasvatuksessa. Lapsi tarvitsee rajat sekä vanhemmilta, että ammattikasvattajilta, jotta voi helpommin kasvaa tasapainoiseksi, itsehillintään kykeneväksi ja muut huomioon ottavaksi aikuiseksi.

Valtaa tarkasteltaessa osallisuus on siis myös olennainen käsite nostaa pöydälle keskusteltavaksi. Valta ja osallisuus eivät välttämättä ole toisensa poissulkevia käsitteitä, vaan niitä voidaan tarkastella myös rinnakkain toisiaan tukevinä käsitteinä. Olisikin mielenkiintoista toteuttaa toinen tutkimus myös osallisuuden ja vallankäytön keskinäisestä suhteesta ja siitä, miten osallisuus vaikuttaa vallankäyttöön ja toisinpäin.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Juuti ja Puusa (2020) esittävät, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida uskottavuuden, luotettavuuden ja eettisyyden käsitteiden avulla. Uskottavuudella viitataan heidän mukaansa siihen, hyväksyvätkö muut ihmiset tutkimuksen tulokset tosiksi ja luottavat tutkimuksen asianmukaiseen toteutumiseen. Luotettavuudella taas heidän mukaansa viitataan siihen, kuinka hyvin tutkija onnistuu vakuuttamaan lukijan siitä, että tietää mistä puhuu. Juuti ja Puusa toteavatkin, että onnistuakseen tässä tutkijan tulee kirjoittaa tutkimuksen etenemisestä rehellisesti. Eettisyydellä taas viitataan heidän mukaansa siihen, että tutkija on tutkimusta tehdessään sitoutunut noudattamaan erilaisia tutkimuksen tekemistä ohjaavia eettisiä periaatteita (s. 175).

Yksi asia pohdittavaksi nimenomaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta on pohjana käytetyn lähdeaineiston valinta. Tässä tutkimuksessa ilmiönä on vallankäyttö varhaiskasvatuksessa, ja olen määritellyt jo alussa muutamia ilmiöön liittyviä käsitteitä, jotka liittyvät tutkimuksen aiheeseen. Olen pyrkinyt valitsemaan sekä käsitteet että niiden määrittelyn pohjalla käyttämäni lähteet huolellisesti sen suhteen, käsittelevätkö ne juuri tämän tutkimuksen kannalta olennaisia asioita. Lisäksi tutkimusta tehdessäni olen havainnut, että osa lähteistäni on aika vanhoja. Olen pohtinut sen vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen ja todennut, että lähteiden iästä huolimatta niissä esitetyt käsitteet ja ajatukset ovat edelleen ajankohtaisia, ja kun olen etsinyt uudempia lähteitä vanhojen rinnalle, olen saanut huomata, että niissä esitetyt asiat ovat yllättävän yhteneväisiä. Tämän vertailun myötä en koe ongelmaksi sitä, että osa lähteistäni on 2000-luvun alkupuolelta tai jopa ajalta ennen sitä, sillä jokaisen lähteen kohdalla olen suorittanut kriittistä arviointia siltä kannalta, onko niiden antama tieto edelleen relevanttia tänä päivänä. Vanhojen lähteiden vastapainoksi olen pyrkinyt etsimään myös tuoreinta tietoa vallasta ja vallankäytöstä erityisesti varhaiskasvatuksessa.

Tämä tutkimus on kohdennettu nimenomaan varhaiskasvatuksen opettajina toimivien varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksiin. Oikean kohderyhmän saavuttamiseksi on valittu sellainen facebook-ryhmä, joka on tarkoitettu kyseistä ammattinimikettä käyttäville henkilöille. On kuitenkin hyvä huomioida, että ryhmässä ei millään tavalla varmisteta, onko siihen liittyvä henkilö todella varhaiskasvatuksen opettaja. Myöskään aineistonkeruulomakkeessa tätä tietoa ei millään tavalla varmisteta. Näin ollen ei voida olla sataprosenttisen varmoja siitä, että osallistujat varmasti ovat varhaiskasvatuksen opettajia ammatiltaan. Lisäksi linkkiä aineistonkeruulomakkeeseen on ollut mahdollista jakaa ryhmän

ulkopuolelle. Tutkimukseen osallistuminen ja aiheen käsitteleminen vaativat kuitenkin jonkinlaista tietoa päiväkodin arjesta, joten ihan kuka tahansa siihen ei kykene vastaamaan. Aineistoa lukiessa on kuitenkin käytetty harkintaa sen suhteen, että kirjoitukset on luettu läpi kriittisin silmin sen suhteen, tietääkö kirjoittaja missä kontekstissa aiheesta puhutaan.

Tutkimuksessani olen sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan asettamia eettisiä ohjeita koskien ihmisiin kohdistuvaa tutkimusta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) mukaan Suomessa tutkimustaan tekevää henkilöä ohjaavat seuraavanlaiset yleiset eettiset periaatteet: tutkija kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta, tutkija kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä luonnon monimuotoisuutta, ja tutkija toteuttaa tutkimuksensa siten, että siitä ei aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Tutkimuseettinen neuvottelukunta korostaa lisäksi henkilön osallistumisen ja osallistumattomuuden vapaaehtoisuutta, ja sitä että tutkittava voi milloin tahansa keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa tutkimukseen. Hänellä on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan myös oikeus saada haluamaansa tietoa tutkimuksen sisällöstä ja saada selkeä ja totuudenmukainen kuva tutkimuksen tavoitteista (s. 7—9). Tutkimuksessani olen pyrkinyt huomioimaan nämä seikat tiedottamalla tutkimuksesta hyvin aineistonkeruun alkaessa ja lomakkeen yhteydessä, ja korostamalla tutkimuksen vapaaehtoisuutta. Lisäksi olen jättänyt esille myös yhteystietoni, jotta minuun on voinut tarvittaessa olla yhteydessä, mikäli jotakin kysyttävää ilmenee.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) mukaan henkilötiedolla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Tällaisten tietojen käsittelyssä on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan kiinnitettävä huomiota siihen, että niiden käsittelylle on olemassa laillinen käsittelyperuste, käsittelyssä eri tahojen roolit täytyy määritellä, henkilötietojen käyttötarkoitus on määriteltävä, henkilötiedot on pääsääntöisesti poistettava aineistosta, kun niitä ei enää tarvita, ja tutkittaville on kerrottava heidän henkilötietojensa käsittelystä ja heille kuuluvista oikeuksista. Yleisperiaatteena kaikissa tutkimuksissa on, että tutkimuksiin osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä suojellaan, vaikka heille ei voidakaan luvata täyttä tunnistamattomuutta, mutta tutkimuksiin osallistuneiden henkilöiden suostumuksella sisällyttää nimi tai taustatietoja (s. 11—12). Tämä tutkimus toteutettiin anonymisti, eli osallistujista ei kerätty minkäänlaisia henkilötietoja tutkimuksen yhteydessä. Ennen vastaamista osallistujat saivat hyväksyttäväksi tietosuojailmoituksen, jossa käytiin läpi sitä, mitä henkilötietoja kerätään ja missä ja kauanko niitä ja aineistoa säilytetään.

Jos vastauksissa olisi ilmennyt jonkinlaisia tunnistetietoja, ne olisi poistettu heti alkuvaiheessa jo ennen aineiston käsittelyä. Tällaisia tietoja ei kuitenkaan aineistoa lukiessa löytynyt.

5.4 Lopuksi

Tämä tutkimus sisältää vain pienen otannan varhaiskasvatuksen opettajien ammattiryhmän kokemuksista ja ei näin ollen ole laajasti yleistettävissä. Se antaa kuitenkin pienen pintaraapaisun siitä, minkälaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen kentällä aiheesta on. Toivon mukaan tutkimus herättää kiinnostusta ja saa aikaan keskustelua varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvasta vallankäytöstä. Ehkä sen myötä vallankäyttö nousee myös laajemmin tarkasteltavaksi ja arvioitavaksi työyhteisöissä.

Tämän tutkimuksen kirjoittaminen on ollut loistava tilaisuus pohtia omaa opettajuuttaan. Muiden kokemuksia lukiessa ja teoriaan perehtyessä on oppinut kiinnittämään huomiota erilaisiin vallankäytön tapoihin ja tilanteisiin myös omassa toiminnassaan. Omalta osaltani voin ainakin todeta, että tämän tutkimuksen toteuttamisen jälkeen tarkastelen sekä omaa että kollegoideni toimintaa kriittisemmin silmin. Toivon, että tämän tutkimuksen lukeminen auttaa muitakin varhaiskasvatuksen opettajia kiinnittämään huomiota siihen, miten ja missä tilanteissa he käyttävät valtaa päiväkodin arjessa tai muissa mahdollisissa kasvatustilanteissa. Jos näin tapahtuu, on tämän tutkimuksen tärkein tavoite saavutettu.

Lähteet

- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino. [Adobe Digital Editions-versio].
- Alasuutari, M. (2010). *Suunniteltu lapsuus: Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa*. Vastapaino.
- Brinkmann, S. (2013). *Qualitative interviewing*. Oxford University Press.
- Dencik, L., Bäckström, C., & Larsson, E. (1992). *Barnens två världar* (1. uppl. 2.). Almqvist & Wiksell.
- Eidsvåg, G. M., & Rosell, Y. (2021). The Power of Belonging: Interactions and Values in Children's Group Play in Early Childhood Programs. *International journal of early childhood*, 53(1), 83-99. <https://doi.org/10.1007/s13158-021-00284-w>
- Eväsoja, H & Keskinen, S. (2005). Opettaja auktoriteettina ja vallan käyttäjänä. Teoksessa: Opetus-, kasvatust- ja koulutusalojen säätiö OKKA. (2005). *Valta, kilpailu ja kiusaaminen opettajan työssä*. Helsinki: Opetus-, kasvatust- ja koulutusalojen säätiö OKKA.
- Fendler, L. (2010). *Michel Foucault*. Continuum. <https://doi.org/10.5040/9781472541468>
- Flick, U. (2007). *Designing qualitative research*. Sage Publications.
- Gjerstad, E. (2015). *Kuka on kukkulan kuningas?: Lasten ja aikuisten valtasuhteet kasvun tukena*. PS-kustannus.
- Harjunen, E. (2002). *Miten opettaja rakentaa pedagogisen auktoriteetin? Otteita opettajan arjesta*. Suomen Kasvatustieteellinen Seura
- Hersey, P., & Blanchard, K. H. (1990). *Tilannejohtaminen: Tuloksiin ihmisten avulla*. Yritysvalmennus.
- Holkeri-Rinkinen, L. (2009). *Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa: Diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta*. Tampere University Press.
- Hammond, M.; Howarth, J. & Keat, R. (1991). *Understanding phenomenology*. Oxford: Blackwell.
- Huhtinen, A-M. & Tuominen, J. (2020). Fenomenologia. Ihmisen kokemukset tutkimuksen kohteena. Teoksessa: Puuska, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Kirjavainen, H. (1996). *Moraali, motivaatio ja yhteiskunta: Johdatus eräisiin motivaatioteoreettisen sosiaalietiikan keskeisiin ongelmiin*. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.

- Keskinen, S. (2005). Johdanto. Teoksessa: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö OKKA. (2005). *Valta, kilpailu ja kiusaaminen opettajan työssä*. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö OKKA.
- Koski, L. (2020). Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Kusch, M., & Hakosalo, H. (1993). *Tiedon kentät ja kerrostumat: Michel Foucault'n tieteen tutkimuksen lähtökohdat*. Pohjoinen.
- Määttä, K. (1989). *Opettajiksi opiskelleiden kontrolli-ideologia sekä sen muuttuminen opintojen edetessä ja työkokemuksen karttuessa: Pupil control ideology of student teachers and changes in it as studies progress and job experience increases*. Lapin korkeakoulu.
- Nuutinen, P. (1994). *Lapsesta subjektiksi: Tutkimus vallasta ja kasvatuksesta*. University of Joensuu : Joensuun yliopiston kirjasto.
- Ojakangas, M. (1997). *Lapsuus ja auktoriteetti: Pedagogisen vallan historia Snellmanista Koskenniemeen*. Tutkijaliitto.
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Haettu osoitteesta: <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8286690>
- Paasivirta, A. (toim.). (2021). Kovemmin käsin – suomalaisten kasvatuserä ja kuritusväkivallan käyttö 2021. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 7/2021.
- Puolimatka, T. (1997). *Opetusta vai indoktrinaatiota?: Valta ja manipulaatio opetuksessa*. Kirjayhtymä.
- Puolimatka, T. (1999). *Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat: Minuuden rakentamisen filosofia*. Kirjayhtymä.
- Puroila, A. (2002). *Kohtaamisia päiväkotiarjessa: Kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön*. Oulun yliopisto.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Rosqvist, Leif; Kokko, Milla; Kinos, Jarmo; Robertson, Leena; Pukk, Maarika & Barbour, Nancy. (2019). Lapsilähtöinen pedagogiikka varhaiskasvattajien kanssa konstruoituna. *Journal of Early Childhood Education Research: Volume 8, Issue 1, 2019*, pp. 192–214. Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/jecer/article/view/114111>
- Routarinne, S. (2007). *Valta ja vuorovaikutus: Statusilmaisun perusteet*. Tammi.
- Squire, C. (2014). *What is narrative research?* Bloomsbury.

- Strandell, H., & Jussila, A. (1995). Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana: Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Gaudeamus.
- Suomen YK-liitto. (2011). *YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus*. Helsinki. Haettu 6.4.2023 osoitteesta: https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf
- Turunen, K. E. (1999). *Opetustyön perusteet*. Atena.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Haettu osoitteesta: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Van Maanen, J. (1983). Reclaiming Qualitative Methods for Organizational Research: A Preface. Teoksessa Van Maanen, J. (1983). *Qualitative methodology*. Sage Publications.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2009). Lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Lapin yliopistokustannus.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2013). Reflecting Caring and Power in Early Childhood Education: Recalling Memories of Educational Practices. *Scandinavian journal of educational research*, 57(3), 263-276. <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.637230>

Liite 1

Kutsu osallistua tutkimukseen

TERVETULOA MUKAAN POHTIMAAN AIKUISTEN SUHTEESSA LAPSIIN KÄYTTÄMÄÄ VALTAA PÄIVÄKODIN ARJESSA!

Teen Pro gradu -tutkielmaa aiheesta varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta päiväkodin arjessa. Varhaiskasvatuksen kontekstissa vallankäyttö on aihe, josta ei yleensä paljoa puhuta, vaikka vallankäyttöllisiä menetelmiä voidaanakin havaita lasten kanssa toimiessa. Asian olemassaolon tarkasteleminen olisi kuitenkin tärkeää, jotta lapsille voidaan turvata sellaiset hoidon, kasvun ja oppimisen olosuhteet, joissa tasapainoinen ja turvallinen kehitys on varmasti mahdollista.

Tutkimus toteutetaan vapaamuotoisten kirjoitusten avulla. Jokainen osallistuva varhaiskasvatuksen opettaja saa kertoa kirjallisesti apukysymysten pohjalta, millaisia ovat hänen omat kokemuksensa varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvasta aikuisten suhteessa lapsiin käyttämästä vallasta. Kirjoitukset lähetetään tutkimukseen erillisen lomakkeen avulla. Lomakkeessa ei kysytä minkäänlaisia tunnistetietoja, vaan kirjoittaminen tapahtuu täysin anonymisti. Kirjoitusten pituutta ei ole rajoitettu, vaan aiheesta saa kertoa niin lyhyesti tai pitkästi kuin kokee tarpeelliseksi. Lyhytkin vastaus vie tutkimusta eteenpäin. Lomakkeeseen pääsee linkistä: .

Mikäli tutkimuksesta herää jotakin kysyttävää, vastaan kysymyksiin mielelläni sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin, Heidi Iso-Seppälä, heidi.iso-seppala@student oulu.fi